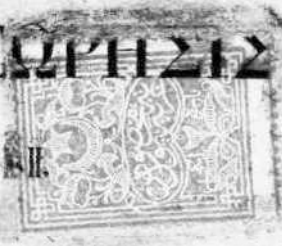

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 35.

Σάββατον 5/17 Αὐγούστου 1878.

Τιμή 3 χαρτόγρασα.

Κωνσταντινούπολις 4/16 Αὐγούστου.

II ΝΕΑ ΟΡΘΟΕΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΓΡΑΜΜΗ.

Ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένη ἐφημερίς *Νέαι Ἰδέαι* δημοσιεύουσι τὸ κατωτέρω ἄρθρον περὶ τῆς νέας ὀρθοετικῆς κατὰ τὸ συνέδριον τοῦ Βερολίνου γραμμῆς, ἐξ οὗ καταφαίνεται τὸ φρόνημα τῶν ἐν Ἑλλάδι περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἡ νέα μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ὀρθοετικῆ γραμμῆ δέον, κατὰ τὰς ὀριστικὰς περὶ τούτου ἀποφάσεις τοῦ ἐν Βερολίῳ συνέδριου, νὰ τεθῆ ἐπὶ τῆς κοιλάδος (vallée) τοῦ Πηνειοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ τῆς τοῦ Θουάμιδος ἐν Ἠπείρῳ. Γνωστὸν ποία εἶναι ἡ γεωγραφικὴ ἔννοια τοῦ ὅρου κοιλάς. Περιλαμβάνει αὐτὴ πάντα τὸν γῶρον, τὸν ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν κλιτύων τῶν ὀρέων, ὧν τὰ ὕδατα χύνονται ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, τοῦ διαβρέχοντος τὴν κοιλάδα καὶ διδόντος αὐτῇ τὸ ἴδιον ὄνομα.

Ἐν ταῖς μακρῶς συζητήσεσι τοῦ συνέδριου περὶ τῶν πρὸς τὴν Τουρκίαν ὀρέων τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν ἄλλων σλαβικῶν κρατῶν, πολὺς ἐγένετο λόγος καὶ μεγάλη ἀπεδόθη σημασία εἰς τὸ νὰ ἔχωσι τὰ νέα αὐτῶν σύνορα στρατηγικὴν ἀξίαν τοιαύτην, ὥστε νὰ προλαμβάνωνται ὅταν ἔνεστι ἐν τῷ μέλλοντι αἱ κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς ἐπικρατείας ἐπιδρομαί. Τοῦτο ἐγρησήμευσεν, οὕτως εἶπεν, ὡς γνώμων εἰς τὴν διαγράψιν τῶν ἐκείσε ὀρθοετικῶν γραμμῶν. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι τὸν αὐτὸν κανόνα ἐνόει νὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν συνόρων τὸ συνέδριον, πολὺ δὲ πλείστορον μάλιστα ἐπὶ τούτων, καθότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν ἕκ τῶν σπουδαιωτέρων ἐπιχειρημάτων ἡμῶν καὶ τῶν φίλων ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς τροποποιήσεως τῶν νῦν ὀρέων ὑπῆρξεν ἡ πλημμελής αὐτῶν κατὰ τὸ 1832 διαγράψις, ἣτις οὐδὲν σχεδὸν παρέχει εἰς τὰς δύο ἡμέρας ἐπικρατείας

φυσικῶν ὄριον χωρισμοῦ, δυνάμενον νὰ προλάβῃ τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομας καὶ διευκολύνῃ τὴν ἐπιτήρῃσιν τῆς ὀρθοετικῆς γραμμῆς.

Γνωστὸν ἄφ' ἑτέρου ὅτι ἡ νέα στρατηγικὴ, ἀναζητοῦσα τοιαῦτα σημεῖα φυσικῶν ἀμυντικῶν γραμμῶν μεταξὺ δύο χωρῶν, προτιμᾷ σήμερον πρὸς τοῦτο ἀντὶ τῶν ποταμῶν τὰς σειρὰς τῶν ὀρέων. Ἐπεταί λοιπὸν ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ ἐπὶ τῶν κοιλάδων τοῦ Πηνειοῦ καὶ Καλαμᾶ ὀρθοετικῆ γραμμῆ δὲν πρόκειται νὰ ἀναζητηθῆ εἰς αὐτὸν τὸν ῥοῦν τῶν δύο ποταμῶν, ἀλλ' εἰς ἄλλα ὄρεινὰ αὐτῶν σημεῖα πρὸ πάντων.

Ἐδῶ τώρα δύναται νὰ ἐγερθῆ τὸ ἀκόλουθον ζήτημα. Ὅπως ἡ Ἑλλὰς θέλει ἰσχυρισθῆ ὅτι τὰ ὄρια πρέπει νὰ τεθῶσιν εἰς τὰς κορυφὰς τῶν πρὸς βορρᾶν ὀρέων, τῶν ὁποίων τὰ ὕδατα ἐκ τῶν μεσημβρινῶν αὐτῶν κλιτύων χύνονται εἰς τοὺς ἐν λόγῳ ποταμούς, οὕτω δύναται καὶ ἡ Τουρκία νὰ ζητήσῃ ἵνα ἡ ὀρθοετικῆ γραμμῆ χαραχθῆ ἐπὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν διότι αἱ κοιλάδες περὶ ὧν ὁμιλεῖ ἡ ἀπόφασις ἀρχόμεναι ἐκ τῶν πρὸς βορρᾶν ὀρέων φθάνουσι μέχρι τῶν πρὸς μεσημβρίαν. Ἀλλὰ τὸ ἄτοπον, εἰς ὃ θέλει μᾶς φέρε ἡ παραδοχὴ τοῦ τοιούτου τῆς Τουρκίας ἰσχυρισμοῦ, ἀρκεῖ ὅπως καταδείξῃ τὸ ἀπαράδεκτον αὐτοῦ. Τῷ ὄντι, ἀν ἀναζητήσωμεν τοιαῦτα πρὸς μεσημβρίαν ὄρη, ἐν μὲν τῇ Ἠπείρῳ εὐρίσκουμεν ἴσως τινὰ, ὀλίγας λεύγας ἀπὸ τῶν νῦν μεθωρίων ἀπέχοντα, ὡς τὰ τῶν Τζουμέρκων μέχρι Πέντεπηγᾶδιων· ἀλλ' ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐκτὸς τῆς ἀσημάντου δυτικῆς σειρᾶς τῶν Ἀγράφων, μᾶτην ὃ ἀνεζητοῦμεν ἄλλο πρὸς μεσημβρίαν ὄρος, καὶ θὰ ἠναγκασθόμεθα οὕτω ἵνα καὶ τὸ νέον ἡμῶν ὄριον θέσωμεν πάλιν ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῆς Ὄθρους. Ἐν ἄλλαις λέξεται διὰ τῆς τοιαύτης ὀρθοετικῆς πρὸς μὲν τὴν Θεσσαλίαν δὲν θὰ ελαμβάνομεν οὐδὲ χιλιάδα στρεμμάτων γῆς, ἐκ δὲ τῆς Ἠπείρου θὰ μᾶς εἶδεται μόνον τὸ Ραδοβίτσι καὶ ἐν τμηματῶν Τζουμέρκων. Καὶ νὰ τὸ φαντασθῆ τις ἀπλῶς θὰ

τῶν ὑπὸ φαλαγγίου καὶ αἰσχροκερδοῦς τινος ἐμπόρου ἐπισυρωθέντα σίτον, ὅταν βλέπῃ μητέρα ἀποθησκοῦσα μᾶλλον ἔνεκα τῆς μητρικῆς αὐτῶν ἀγωνίας ἢ τῆς πείνης, θεωροῦσα τὰ τέκνα αὐτῶν ὡρᾶ, κατεσκληρότα καὶ τρέμοντα ὑπὸ τῆς ἀτροφίας. Τίς ἐπίσης δὲν θέλει δικαιώσει τὸν στρατηγὸν ἀμέσως ὡς ἀκούσῃ ὅτι διέταξε δήμευσιν δολίως ἀποκρυπτομένων τροφίμων ὑπὲρ τῶν τῷ αἵμα καὶ τῇ ζωῇ αὐτῶν παρεχόντων θυσίαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος; Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις εὐρέθησαν καὶ οἱ ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἡμῶν αυτοκράτορες, οἱ κατὰ καιροὺς δημεύσαντες εἴτε ἐκλαϊκεύσαντες διάφορα ἐκκλησιαστικά καὶ μοναστηριακά πράγματα καὶ κτήματα, καὶ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τοῖς κατωτέρω.

Ἦς γνωστὸν, πρῶτος ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ἀνυψώσας καὶ παγίωσας τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐχορήγησε καὶ εἰς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν, ἢ κατὰ τὰς λέξεις τῆς διατάξεως αὐτοῦ, *catholico venerabili concilio*, τὴν ἰκανότητα τοῦ ἐκ διαθήκης κληρονομεῖν. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς κατόπι ἐπεκύρωσεν ὅτι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἔτι δικαιούνται αἱ ἐκκλησίαι καὶ αἱ μοναὶ νὰ κληρονομῶσι τὴν περιουσίαν τῶν ἐν αὐταῖς ἱερέων καὶ μοναχῶν.

Ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ φιλόνηρον τῶν πρώτων χριστιανῶν ἀπ' ἐνός, καὶ ἡ καλὴ καὶ ἀξιεπαινοῦ χρῆσις καὶ διαχείρισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀπ' ἑτέρου, ἐπήνεγκον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μέγαν σῶρον ἀκινήτων καὶ κινητῶν κτημάτων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἴτε τῶν ἐκκλησιῶν, εἴτε καὶ τῶν μονῶν.

Οἱ αυτοκράτορες, φιλοτιμούμενοι καὶ ἀμιλλώμενοι πρὸς τὰς ζηλωτὰς ταύτας καὶ χριστιανικὰς διαθέσεις τῶν ὑπηκόων αὐτῶν, ἀμείβοντες δὲ ἐξ ἄλλου καὶ ἐπιβρωννύοντες τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφιλοκερδῆ περὶ τὸ ἀγαθοποιεῖν προθυμίαν τῶν διαχειριστῶν, παρέσχον αὐθορμήτως διάφορα προσωπικά καὶ πραγματικά προνόμια εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονὰς, καὶ πολλὰς ἀπαλλαγὰς καὶ ἀτελείας εἰς τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἀνεράνη τὸ *non plus ultra* καὶ ἐνταῦθα ὡς εἰς πολλὰς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπιχειρήσεις, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ μοναστηριακῇ περιουσίᾳ βλέπομεν ἐκλείποντα ἀνεπαισθήτως τὸν χριστιανικὸν ἐκείνον καὶ φιλόνηρον προορισμὸν τῆς κολοσιαίως αὐξηθείσης ταύτης περιουσίας. Πολλοὶ μοναχοὶ ἔπαυσαν θεωροῦντες τὴν περιουσίαν τῆς μονῆς δωρηθεῖσαν ὑπὸ ὄρους καὶ σκοποῦς φιλόνηρω-

πικούς καὶ κοινωφελείς, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον καὶ τὰς ὁρέξεις ὑπάρχουσας. ἤρξαντο λοιπὸν ἐντροφῶντες καὶ οὐχὶ μόνον ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους ἀπηγορευμένα διὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν κατασπαταλῶντες τὴν περιουσίαν ταύτην. Ἐτεροὶ πάλιν αἰσχροκερδοῖς καὶ φιλοχρήματοι μᾶλλον ἢ φιλοπάτριδες καὶ φιλόχριστοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἀτελείας καὶ τὰ προνόμια, ὧν ἀπήλαυσεν ἡ μοναστηριακὴ περιουσία, ἀνωκοδόμου μονήν τινα ἢ προσήρχοντο καὶ ἐκείροντο εἰς ὑπάρχουσαν καὶ μοναχοὶ οὕτω γενόμενοι ηὔξανον ἐμπορευόμενοι ἀπεριορίστως τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὡς μοναστηριακὴν, ἢ ἀπήλαυσον τῶν καρπῶν αὐτῆς ἀνέτως καὶ ἀταράχως, ἀπηλλαγμένοι ὅλους τῶν βαρῶν καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν λοιπῶν πολιτῶν.

Τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων ἔπρεπε νὰ μὴ διέλθῃ ἀπαρτήρητος· αυτοκράτορες, κηθόμενοι τῆς τιμῆς καὶ δόξης τοῦ κράτους καὶ φροντίζοντες ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς εὐημερίας τῶν ὑπ' αὐτοὺς, ἔπρεπε καὶ ἐπεβάλλετο αὐτοῖς ὡς καθήκον, πρὸ παντὸς ἄλλου ἐγθροῦ ἐξωτετικοῦ, πρὸ πάσης ἄλλης ἀναγκαίας ἐσωτερικῆς μεταρρυθμίσεως, τὸν σάρακα τοῦτον τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν τῷ κράτει ἢ νὰ καταστρέψωσι παντὶ τρόπῳ, ἢ νὰ περιορίσωσι ἐν τῷ τῆς διαφθορᾶς καὶ βλάβης διὰ τὸ κράτος ἔργῳ αὐτοῦ. Ἄν ἐπέτυχον ἢ οὐχί, δὲν ἐξετάζομεν νῦν, ἐπιζητούμεν μόνον νὰ εὐρωμεν ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶχον δικαίωμα ἐνεργοῦντες οὕτω.

Θέντες ὡς κανόνα τὸ ἀπαραβίαστον ἐν γένει τῆς ἰδιοκτησίας οἰαομένης, θὰ ἦτο πολὺ ἐπισφαλὲς νὰ παραδεχθῶμεν, ἔστω καὶ ἐλάχιστόν τινα, περιορισμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ὁ ἐπιτρέπων καὶ τὸ μικρὸν ἔτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐρίσκειται ἐπὶ πρανοῦς, ἐν ᾧ δὲν δύναται νὰ προῖδῃ ποῦ μετὰ τινα στιγμὴν θέλει εὐρεθῆ. Πόσας δὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία καταχρήσεις καὶ αὐθαιρέσις, δικαιολογουμένας καὶ γινόμενας ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν αἰγίδα ἐξαιρέσεως τινος τοῦ κανόνος, μικρᾶς τινος ἐπιτροπομένης ἐλευθερίας πρὸς τι; Τὸ τοιοῦτον δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ καθαρῶς· ὁμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ μύθου ἐκείνου, καθ' ὃν προθύμως τις ἐδέχθη τὴν ἐκκοπὴν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ποσότητός τινος σαρκὸς ὠρισμένης, ἀλλὰ κατόπι, ὅτε ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ μελλοντος νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν συμφωνίαν ταύτης, ὅτι μεγάλως ζημιωθῆσεται ἂν καὶ κατ' ἐλάχιστον ἔτι μόριον κόβῃ πλέον τοῦ συμφωνηθέντος, συλλογισθεὶς μικρὸν οὗτος ἀπέσχευεν. Ἄλλως δὲ, πρὸς τί ἐπὶ τὸ θεωρητικώτερον νὰ ἐξερευνώμεν τὸ ζήτημα; μήπως δὲν ἔχομεν σύγχρονα

παραδείγματα τοιαύτης δημεύσεως καὶ ἐκλαϊκεύσεως μοναστηριακῶν κτημάτων, ὧν οἱ ἐργάται τὸν ἡσυχώτερον καθεύδουσιν ὕπνον τῆς συνειδήσεως, πεποθότες καὶ βέβαιοι περὶ τοῦ νομίμου καὶ δεδαικιολογημένου τῆς αὐθαιρέτου καὶ παρανόμου αὐτῶν πράξεως;

Δὲν δύναται οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ δικαιολογήσῃσι τὴν δήμευσιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ν' ἀντιτάξωσιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι πρόσωπον φυσικόν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἔμφυτον καὶ ἀναφαίρετον τὸ τῆς ἰδιοκτησίας δικαίωμα, ἀλλὰ πρόσωπον ἡθικόν, εἰς ὃ ἡ πολιτεία ἔδωκε τὴν τοῦ ἀποκτᾶν ἰκανότητα, ὅθεν καὶ δύναται ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὴν πάλιν ὅπότεν θελή. Ἐν πρώτοις τοιαύτη αὐθαιρέτος ἀνάγκησις ὑπ' οὐδενός, νομιζομένη, δικαιολογεῖται· ἡ Ἐκκλησία ἢ αἱ μοναὶ ἀποκτῆσασαι ἅπασι τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας δικαιούνται νὰ διαφυλάξωσιν αὐτὸ καὶ προστασίωσιν ἔτι, οὐχὶ δὲ νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἔρμαιον εἰς τὴν ἡγεμονικὴν αὐθαιρέσιαν καὶ ἰδιοτροπίαν. Ἀλλὰ μήπως καὶ ὅταν παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχει δικαίωμα πρὸς τοῦτο ἡ πολιτεία, εἶναι δυνατόν ἀπ' ἑτέρου νὰ ἐξακολουθῶμεν θεωροῦντες ὑφισταμένην τὴν Ἐκκλησίαν ὡς πρόσωπον ἡθικόν, ἀλλ' ἄνευ δικαίωματος ἰδιοκτησίας; Ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα ἡθικόν διατελοῦν ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοτελὲς δικαιοῦται ὅπως ποιῆται χρῆσιν πάντων τῶν ἐφικτῶν μέσων, τῶν μὴ ἀντιβαίνοντων βεβαίως εἰς τὸ συμφέρον καὶ τὸν προορισμὸν τῆς πολιτείας, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδικωμένου ὑπ' αὐτῆς σκοποῦ. Ὑποθῶμεν ὅτι μεταξὺ τῶν μέσων τούτων δὲν ὑπάρχει ἡ ἰδιοκτησία· εἶναι δυνατόν ἐπὶ μίαν ἔτι στιγμὴν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι θὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ σκοποῦμένου;

Αὐθαιρέτος λοιπὸν καὶ ἐπ' οὐδενός λόγου στηρίζεται πᾶσα δήμευσις κεκτημένης περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ὅμως ὁ Κικέρων προλαβὼν εἶπεν ὅτι ἐνίοτε τὸ *summum jus* εἶναι *summa injuria*. Ἄρα γε πρέπει καὶ θέλει μείνει ἡσυχος ὁ ἡγεμὼν, ὅπότεν τοῦ ἐγθροῦ βραχδαίως ἐπιπεσόντος ἐπὶ τῆς χώρας αὐτοῦ καὶ προχωροῦντος ἐν δὴώσει καὶ καταστροφῇ τῆς πατρίδος, οἱ πολλοὶ ἀπαντες ὁμοθυμαδὸν βράχουσιν ὅπως ἐξέλθωσιν πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ ἀπόκρουσιν αὐτοῦ, στεροῦνται ὅμως εἴτε ὄπλων, εἴτε πολεμοφόδιων, εἴτε καὶ τροφίμων ἔτι, ἐνῶ ἡ ἀναστῆλλουσα τὴν φιλοπάτριδα αὐτῶν ὀρμὴν αὐτὴ στενωχεῖται καὶ ἀπορία ἤθελεν ἐκλείψῃ ταχέως, δημευομένων τῶν ἐν τοῖς σκευοφυλακείοις τῶν μονῶν κατακειμένων καὶ ὑπὸ κοινοῦ περικαλυπτομένων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν, ἢ τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῶν μοναστηρια-

κῶν κτημάτων ἐναποκειμένων σιτηρῶν, εξαγομένων καὶ διανεμομένων τοῖς γνησίοις τέκνοις τῆς πατρίδος; Ἄρα γε πρέπει καὶ θέλει μείνει ἡσυχος ὁ ἡγεμὼν θεωρῶν πολλοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν αὐτοῦ πενομένους καὶ οἰκτροὺς, ἔνεκα ἐλλείψεως πόρου ζωῆς καὶ ἀφορμῆς πρὸς ἐργασίαν, ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν περιφερόμενα εἰς τὰς ὁδοὺς βραχένδυτα καὶ κατεσπιλωμένα ὑπὸ βορβόρου τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ πολὺ χεῖρον διερχόμενα τὸν καταλληλότερον πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καιρὸν ἐν μεγίστῳ ἀκούει ἀμαθείας καὶ δυσεκνίπτῳ βορβόρῳ διαφθορᾶς, καταρτίζοντα δὲ οὕτω φυτώρια κακούργων καὶ ληστῶν διὰ τὸ μέλλον τῇ πατρίδι, ἐνῶ οἱ μοναχοὶ ἀπ' ἐνός μὲν ἐγκαταλείπουσι ἐλλείψει χειρῶν ἢ μᾶλλον προθυμίας πρὸς ἐργασίαν τὰς καλλιτέρας καὶ εὐφοριώτερας γαίας, ἢ καλλιεργοῦντες αὐτὰς ἀπ' ἑτέρου κατασπαταλῶσι τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν ζῶντες ἐν πάσῃ γλιθῇ καὶ σωματικῇ ἀπολαύσει, ἀπεργαζόμενοι οὕτω τὰ μοναστηριακὰ ἀνὲρ σενειῶν καὶ ἐνδοικτημάτων ἐπιστήμης καὶ ἀρετῆς καταγῶγια πάσης κακίας καὶ διαφθορᾶς;

Ὁ πολυμαθὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητῆς κ. Κ. Φραερίτης (οὗ ταῖς παραδόσεις κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀκολουθοῦμεν) παραδέχεται ὡς λόγους δικαίας ἐκλαϊκεύσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας τὰς ἐξῆς δύο περιπτώσεις: α) ἐν ὁμολογουμένως ἀπολύτῳ καὶ κατεπειγούσῃ ἀνάγκῃ τῆς πολιτείας, ὅτε πάντες οἱ νόμοι σιγῶσι καὶ μόνον τὸ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης δίκαιον ἐπικρατεῖ, καθ' ὃ ἐπιτρέπεται ἡ διάσωσις τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ μερικοῦ καὶ ὅτε μετὰ τῆς κοινῆς συγκίνουμένης καὶ ἡ τῆς Ἐκκλησίας σωτηρία· καὶ β) ὅτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά καθιδρύματα ἀπέβαλον τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν προορισμὸν, ὑπηρετοῦντα ἄλλους σκοποὺς, ὅπως ἐναντίους καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὑπαρξίν τῆς πολιτείας.

Τῆς δημεύσεως εἴτε τῆς ἐκλαϊκεύσεως διαφέρει ἡ λεγομένη ἐπίσπασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας· κατ' αὐτὴν οὐδόπως διαταράττεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, μένει ὅπως καὶ πρότερον ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀφαιρεῖται δὲ μόνον ὑπὸ τῆς πολιτείας ἡ διοίκησις αὐτῆς, ἀνατιθεμένη εἰς ὄργανα τῆς τελευταίας· καὶ αὕτη ἡ πράξις τῆς πολιτείας, ὡς ἡ προηγουμένη, κατ' οὐδένα τρόπον δικαιολογεῖται. Ἐὰν ἡ πολιτεία αὐστηρῶς ἐπιθλέπῃ καὶ ποιῆσιν ὀρίστη ὅπως μὴ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ βία τις καὶ ἀνευ οὐδενός λόγου ἀφαιρῇ τὴν διοίκησιν τῆς τοῦ

πλησίον αὐτοῦ περιουσίας, ὑπείσεργόμενος ὡς αὐτόκλητος προστάτης αὐτὸς εἰς αὐτήν, πόσω μᾶλλον κατακριτέα αὐτῇ αὕτη ἡ πολιτεία ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας οὐχὶ ἀνεχομένη τοῦτο ἀλλὰ καὶ διαπράττουσα;

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα τὰ προειπαγωγικά, ἐρχόμενοι εἰς τὸ προκείμενον ἡμῶν θέμα.

Οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ποιήσαντες τὴν ἀρχὴν καὶ δόντες τὸ παράδειγμα εἰς τοὺς μετ' αὐτοὺς τῆς δημεύσεως εἴτε ἐκλαϊκεύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας εἶναι οἱ αὐτοκράτορες Λέων Γ' καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Σ', ὁ ἀμελίτικως στιγματισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐπιθέτου Κοπρώνυμος (717—741 καὶ 741—775). Ἴσως εὐρίσκονται ἐτι ἄγαν ζηλωταὶ τινες, οἵτινες ἄμα τῇ ἀναγνώσει τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ἀρξονται σταυροκοπούμενοι καὶ ἀναθεματίζοντες τὴν μνήμην αὐτῶν, διότι διὰ διατάγματος τούτων (τοῦ Κωνσταντίνου συμβασιλεύοντος μετὰ τοῦ πατρὸς ἀπὸ τοῦ 720), δημοσιευθέντος τῷ 726 ἐδόθη ἡ πρώτη ἀφορμὴ εἰς τὴν μεταρρυθμιστικὴν ἐκείνην κίνησιν, τὴν ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα ἀναταράξασαν τὸ κράτος, καὶ γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς εἰκονομαχίας. Ὡς χριστιανὸι καὶ ἡμεῖς πόρρω ἀπέχομεν τοῦ ν' ἀντιταχθῶμεν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Ζ' οἰκουμένης Συνόδου θεσπισθέντα καὶ νὰ ζητήσωμεν νὰ ὑπερασπισθῶμεν τοὺς εἰρημένους αὐτοκράτορας διὰ τὰς περὶ τῆς λατρείας τῶν ἁγίων εἰκόνων δοξασίας· οὐδὲ πάλιν ἄγαν ἐκθειαστὰς τῆς μνήμης αὐτῶν δεικνόμεθα ἀποκαλοῦντες καὶ κηρύττοντες αὐτοὺς ἕξοχα καὶ μεγαλοφυῆ πνεύματα· ἀποδίδομεν αὐτοῖς τὸ δίκαιον, καθ' ὅσον νομίζομεν, τὸ δίκαιον, οὐτινος καὶ αὐτῇ ἡ τιτολορουμένη ἀδέκατος ἱστορία ἐστέρησεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας, καὶ μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἤρξατο γνωσιμαχοῦσα. Ἀλλὰ δὲν πταίει ἡ ἱστορία· καθήρησαν τοὺς εἰκονομάχους ἐνώπιον τοῦ παγκοσμίου τούτου κριτηρίου, ἐδίκασαν καὶ κατεδίκασαν χωρὶς διόλου νὰ θελήσωσιν ὅπως προσκληθῶσι καὶ οὗτοι καὶ ἀκουσθῶσι· δὲν εἶναι δὲ τὸ πρῶτον ἦδη ὅτε ἡ καθ' ἐρήμην δίκη χαρακτηρίζεται ὡς ἀδικος· οὐδὲν ἱστορικὸν ἔργον ἢ ἄλλο μνημεῖον γραφὲν ὑπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δοξασίας τῶν εἰκονομάχων ἀρῆκαν νὰ περισθῇ οἱ ζηλωταὶ τῆς τῶν εἰκόνων λατρείας· κατ' αὐτὸ οἱ εἰκονομάχοι εὐρέθησαν εἰς χεῖρωνα θέσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ, οὗ δυνάμεθα κάλλιστα νὰ σπουδάσωμεν τὸν χαρακτήρα ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Κατόπιν δὲ τούτων ἔρχονται ὀρμαλίζοντες ἐπίθετα κακῶνυμα, πράξεις ἐπονειδίστους καὶ κατακριτέας,

κακουργήματα φρικτὰ, εἰς βῆρος πάντων τῶν εἰκονομάχων. Εἶναι ἀληθῆ πάνθ' ὅσα γράφουσιν οἱ ὑπὲρ τῆς τῶν εἰκόνων λατρείας διακειμένοι ἱστορικοί; Ἐὰν οὐχὶ πάντα ψεύδη καὶ συκοφανταί, ποῖα καὶ ποῖα εἶναι τὰ τοιαῦτα χαρακτηριζόμενα; ποῖα καὶ ποῖα ἄγὰ γε τὰ καλὰ ἔργα καὶ διανοήματα τῶν εἰκονομάχων βασιλέων, τὰ δολίως καὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως παρασιωπηθέντα ὅπως ἦ καὶ περικοπέντα, ἀλλοιωθέντα, διαστρεβλωθέντα;

Μόλις κατὰ τὰ 1852 ὁ κ. Ζαχαρίας ἐξέδοτο τύποις τὴν ἀπορίας ἄξιον πῶς περιωθεῖσαν νομικὴν συλλογὴν τῶν πρῶτων εἰκονομάχων βασιλέων, ἔργον σύντομον (ἐκ 17 τίτλων ἀποτελούμενον), ἀλλὰ περιεκτικόν, φέρων δὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφῶν καὶ φιλευσεθῶν ἡμῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν ἐντυτύκτων, τῶν διγέσεων, τοῦ κώδικος, τῶν κερῶν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ διατάξεων, καὶ ἐπιδοθήσεως εἰς τὸ φιλανθρωπότερον ἀκτεθεῖσα, ἐν μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδ. θ' ἔτους, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, Σϛμθ'.

«Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος Λέων καὶ Κωνσταντῖνος βασιλεῖς».

Ἡ μελέτη τῆς βίβλου ταύτης πλείστον φῶς ἐπέχυσεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν πρῶτων εἰκονομάχων βασιλέων· ἤρξατο ἐν πολλοῖς νὰ κλονίζῃ τὴν ἀσθαλίαν ἐκδοθεῖσαν κατ' αὐτῶν ἐτυμηγορίαν τῆς ἱστορίας καὶ οὕτως ἐπερῆνησαν οὗτοι ἐνώπιον ἡμῶν, φέροντες τὴν δόξαν ἦν ὀλίγοι ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἡμῶν αὐτοκράτορων ἔχουσιν. Ἐπὶ τούτῳ ὀρεῖλομεν πλείστως ὅσας εὐχαριστίας εἰς τὸν σοφὸν ἡμῶν ἱστορικὸν κ. Κ. Παπαρρηγόπουλον ἀόκως ἐργασθέντα καὶ φιλοτεχνήσαντα τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ κάλλιτέγνημα, ἐν ᾧ τὴν ἀρμόζουσαν καὶ δικαίαν θέσιν ἀπένειμεν εἰς τοὺς εἰρημένους βασιλεῖς. (*Ἐπεταί συνέχεια).

Ὡς σημειοὶ ἀμερικανικῆς τῆς ἐρημερίας ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς δικηγόρων ὑπερβαίνει τὰς τριάκοντα τρεῖς χιλιάδας. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ δὲ κατὰ τὸν πληθυσμὸν γερμανικῶ κράτει μόλις ἀνέρχεται εἰς 5,500 μέχρις 6,000. Ἀλλ' ἡ δυσαναλογία δὲν εἶναι τόσῳ μεγάλη ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, διότι δέον ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχει πληρεστάτη διοικητικὴ ἀποκέντρωσις, καθιστώσα ἀναγκαῖον τὸν ὑπέρογκον ἀριθμὸν τῶν δικηγόρων ἐν ᾧ ἐν Γερμανίᾳ κατὰ μέγα μέρος ἀναπληροῦσι τοὺς δικηγόρους οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι τῆς πολυπλοκωτάτης γραφειοκρατικῆς διοικήσεως τοῦ κράτους τούτου.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος μέγα γεγονός ἐνεκαίνισε νέον βίον καὶ νέας διὰ τὴν ἀνθρωπότητα σωτηριωδέστατας ἀρχάς, καίπερ δὲ ἐπιτυχεῖν δι' ὅλους ἐναντίων μέσων, ἐδημιούργησεν ὅμως νέον βίον διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ μεγίστην ἔδωκεν ὠθησιν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1789, ἀντικατόπισμα τῆς μεγάλης ἐπανάστασεως τῆς γενομένης ἐν Εὐρώπῃ περὶ τὰ μέτα τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ἐκτελεσθεῖσα δι' ἀπειρῶν θυσιῶν καὶ ἀγῶνων, ἄνευ τῶν ὁποίων ὅμως οὐδέποτε οἱ λαοὶ ἀπολαύουσι τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ οὐδὲν γίνεται βήμα πρὸς τὸν πολιτισμὸν, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ μεγαλεῖτερον γεγονός, τὸ ὁποῖον μᾶλλον ἐπέδρασεν ἐπὶ τὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος.

Μεταῦ τῶν ἄλλων ἀρχῶν, τὰς ὁποίας ἀνεκέρυξεν ἡ ἐπανάστασις τοῦ 89, εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου. Τότε μόνον κατενόθη ὁ ὑψηλὸς προορισμὸς τῆς δημοσιογραφίας, ὡς καὶ ὅτι ὅποταν αὕτη ἀποκτήσῃ πάντα τὰ μέσα, δι' ὧν δύναται ν' ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ διερμηνεύσῃ πιστῶς τὴν κοινὴν γνώμην, δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ἐπιβαλλόμενα αὐτῇ καθήκοντα. Πράγματι δημοσιογραφία ἐστερημένη τῶν μέσων τούτων, ἐρημερὶς μὴ ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ ζωογόνου τῆς ἐλευθερίας ἀέρος καὶ ὡς ἐκ τούτου οὐσα ἄνευ ἀρχῶν, ὅτε μὲν ὑπερασπίζουσα μίαν, ὅτε δὲ ἐτέραν μερίδα, δὲν δύναται νὰ τύχῃ ὑποστηρίξεως παρὰ τῷ λαῷ, οὕτως προωρίσται νὰ διερμηνεύσῃ τὰ αἰσθητάματα καὶ οὐδεμίαν δύναται νὰ παρέχῃ ὠφέλειαν. Διὸ εἰς ὅσα ἔθνη ἡσπάσθησαν εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπανάστασεως τοῦ 89, μέγιστα παρέσχε ἡ δημοσιογραφία πλεονεκτήματα, συντελέσασα τὰ κάλλιστα εἰς τὸ νὰ ὑποδείξῃ τῷ λαῷ τὰ ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεως δικαιώματα αὐτοῦ, νὰ περιστείλῃ τὰς ἀπολυταρχικὰς τάσεις τῶν ἡγεμόνων καὶ νὰ ἐμφυσῆ εἰς αὐτὸν τὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρωτα. Ἡ δημοσιογραφία ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη ἐκείνη δύναμις, ἣτις κατώρυσσε νὰ παγιώσῃ τὰς σωτηρίας ταύτας ἀρχὰς καὶ νὰ παιδαγωγῆσῃ ἐν αὐταῖς τὸν λαόν, οὕτινος ἀντεπροσώπει τοὺς πόθους, ἀνεγνωρίσθη ἐν τῷ κράτει ὡς μεγάλη δύναμις, εἰς τὴν ἀρωγὴν τῆς ὁποίας καταπεύγουσι πάντες μέχρι τῶν ἀνωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς κυβερνήσεως. Ἰδίᾳ εἰς τὰ μεγάλα κράτη, ἐν οἷς ἀπὸ πολλῶν ἦδη ἐτῶν ἐξετιμῆθη ἡ ἀποστολὴ τῆς δημοσιογραφίας καὶ παρεχρόνηθησαν αὐτῇ πάντα τὰ μέσα ὅπως ἀρτίκται εἰς τὸν προορισμὸν αὐτῆς, παρέσχε μέγιστα ὠφελήματα, ὑπεστήριξεν ἐθνοσωτη-

ρίους ἀρχὰς καὶ ὑπέδειξε πιστῶς τίνα τὰ μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ λαοῦ ἀμοιβαῖα καθήκοντα καὶ δικαιώματα εἰς τὰ εὐνομούμενα κράτη.

Πάντα δὲ ταῦτα κατώρυσσε διὰ τῆς ἐλευθερίας. «Ἐνθυμούμαι—ἐγράφεν ὁ Σαιν Μάρκ Γεραρδῆνος πραγματευόμενος περὶ τῆς δημοσίας γνώμης ἐν Γαλλίᾳ πρὸ τοῦ συντάγματος τοῦ 1852¹—ἐνθυμούμαι ὅτι γρηκεῖς φίλος τῶν φιλοσόφων τοῦ 17^{ου} αἰῶνος μοι ἔλεγεν ἡμέραν τινὰ ὅτι τὸ καλλίτερον κυβερνητικὸν σύστημα εἶναι μοναρχία ἰσχυρὰ μετὰ ἐλευθεροῦ τύπου. Ὁ ἕξοχος οὗτος ἀνὴρ ἐξελάμβανεν ὡς κυβερνητικὸν σύστημα τὴν ἀντίφασιν, ἣν εἶχεν ἰδεῖ κατὰ τὴν νεότητά του, πρὸ τοῦ 89, ὅτε ἡ μοναρχία ἦτο σχεδὸν ἀπόλυτος καὶ πάντες ἐγράφον ἢ ὠμίλουσαν κατὰ τῆς κυβερνήσεως. Καὶ ὅμως παρῆλθον πάντα ταῦτα, ἔλεγεν ὁ φιλόσοφός μου.—Καὶ πρὸ πόσου καιροῦ, ἀπεκρίθη αὐτῷ, παρῆλθον ταῦτα; Δὲν εἶναι πλέον τοιοῦτον τὸ κυβερνητικὸν σύστημα; ἦδη ὑπάρχει διαμάχη μεταξὺ δύο ἐναντίων, ἀπολήγουσα εἰς τὸν φόνον τοῦ ἐνδὸς ὑπὸ τοῦ ἐτέρου. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου δὲν δύναται μόνη νὰ ζήσῃ· ἐνταῦθα ἐγκραταί ἡ ἀξία αὐτῆς. Ἡθέλησαν νὰ συστήσωσιν εἶδος ἀντιθέσεως μεταξὺ τοῦ βήματος καὶ τοῦ τύπου, ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη δὲν ὑφίσταται. Τί θὰ ἤρξεν ὁ ἀπὸ τοῦ βήματος λόγος, χωρὶς ν' ἀντηγῆ διὰ τῶν ἐρημερίδων;» Διὰ τοιούτων σκέψεων ὁ διάσημος οὗτος² δημοσιογράφος ὑπέδεικνε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου ὡς ἀπαραίτητον μέσον ὅπως ἡ δημοσιογραφία ἐκτελέσῃ τὸν προορισμὸν αὐτῆς.

Μακρὸν σύγγραμμα περὶ ἐλευθεροτυπίας ἐδημοσίευσεν ὁ περιώνυμος Γάλλος Léon Vingtain³, ἐν ᾧ μετὰ φιλοσοφικῆς ἀκριβείας καὶ διὰ πλείστων παραδειγμάτων ἀποδεικνύει τὰς ἐξ αὐτῆς προελθούσας ὠφελείας. Ὁ Vingtain ὅπως ἀποδείξῃ ὅποσον εἶδος ἐλευθερίας τοῦ τύπου θεωρεῖ καλλίτερον, ὑποτίθησιν ἀπ' ἐνὸς τύπον μὴ ὑπαγόμενον ὑπὸ τὴν λογοκρισίαν καὶ ἐντελῶς ἀνεξάρτητον· ἡ τοιαύτη ἐλευθερία οὐδεμίαν ἐτέραν προϋποτίθησιν ἐλευθερίαν, οὔτε τὴν τοῦ βήματος, οὔτε τὴν τῆς συνειδήσεως, οὔτε τὴν τοῦ συνεταιρισμοῦ, οὔτε τὴν ἐκλογικὴν ἐλευθερίαν. Ἀλλὰ πῶς ἡ κυβερνήσις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σεβασθῇ τοιοῦτον τύπον ἄνευ ὀρίων; Τὸ τοιοῦτο ἦθελεν εἶναι θαῦμα ἀπραγματοποιήτων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κυβερνήσις ἔπρεπε νὰ σύγκηται ἐξ ἁγίων διαθεσιμῶν νὰ σεβασθῶσι τὸν τύπον· ἀλλὰ καὶ ὁ τύπος

¹) Revue des deux mondes. Τόμ. ΚΗ'.

²) De la liberté de la presse, Paris 1860.

ἀπ' ἐαυτοῦ εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου συνεπάγεται καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου. Ἐλευθέρως δὲ σκέπτεσθαι, ἐλευθέρως γράφειν καὶ ἐλευθέρως ὁμιλεῖν πρὸς τὸν λαὸν ἀποτελοῦσι τὸ summum τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὸν φιλόσοφον Ἰούλιον Σίμων.

Καὶ ὅμως ἐν πολλαῖς χώραις καίπερ ἀπὸ πολλοῦ ἐνστερισθείσας τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου δὲν εἶναι πλήρης. Ὁ τύπος ὑπάγεται ὑπὸ λογοκρισίαν καὶ ἡ ἐφημερίς ἀναγκάζεται νὰ λαμβάνῃ συγγότατα παρὰ τῆς κυβερνήσεως ἐπιτιμήσεις προσωρινὰς ἢ διαρκεῖς παύσεις, τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν δολοφονίαν τῆς ἐφημερίδος. Ὑποθέσωμεν ὅτι ἐφημερίς τις ἐπαύθη ἐπὶ δύο μῆνας, διότι λ. γ. δὲν προσήνευθ' ἀβρότερον πρὸς ἰσχυρόν τι ἄτομον ὅπως ζημία προξενεῖται ἐκ τῆς παύσεως ταύτης. Παρ' ἡμῖν μάλιστα ἐνθα οἱ δημοσιογράφοι μόλις ἐπαρκοῦσιν εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δημοσιεύσεως τοῦ φύλλου των, μία ὀμίμητος παύσις ἐπιφέρει πολλάκις τὴν πτώχευσιν τοῦ δημοσιογράφου. Ταῦτ' ἔλεγε πρὸ ἡμῶν ὁ Ἰούλιος Σίμων ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐν Γαλλίᾳ δημοσιογραφίας. «Ἡ κοινοποίησις πρὸς τὴν ἐφημερίδα εἶναι ἐλαφρὰ ποινή, εἶναι ἀπλῶς τὸ δικαίωμα, τὸ ὅσον ἔχει ἡ κυβέρνησις ὅπως διακηρύξῃ ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἡμετέρας ἀπατᾶται καὶ ἔχει ἄδικον. Οὕτω θεωρουμένη ἡ ποινή φαίνεται ἀσήμαντος. Καὶ ὅμως καίτοι φαίνεται ὡς ἀπλὴ διακηρύξις εἶναι τὸν κενὸν ἰσχυροτάτη ποινή, διότι ὅταν λάβῃ δύο τοιαύτας κοινοποιήσεις ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν ἡ ἐκδόσις τῆς διακόπτεται καὶ ὅταν διακοπῇ παύεται». Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τύπου ὑπαγομένου ὑπὸ τὴν λογοκρισίαν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ ἐφημερίσθη ἀριστα ἡ ἐλευθεροτυπία. Ἡ δημοσιογραφία ἐν Ἀγγλίᾳ ἐξετέλεσε πράγματι τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τὰ ἔθνη τοῦ λαοῦ, παγίωσασα τὰς ἀρχὰς τῆς ἐλευθερίας. «Ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔγραφεν ὁμογενὴς λόγιος, ἡ δημοσιογραφία εἶναι φωνὴ ἰσχυρὰ παρὰ πάντων ἀκουσμένη καὶ πρὸ πολλοῦ οὐδετέρωσασα σχεδὸν τὴν ἐπιβροχὴν, ἣν εἴχηκε ποτὲ ὁ ἄμβων τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ὅμιλεῖ πρὸς ἑκατομμύρια ἀνθρώπων καὶ πείθει αὐτὰ, σχηματίζει καὶ ὁδηγεῖ τὴν κοινὴν γνώμην· κατέστη Πύθια διδάσκαυσα διὰ τῶν χρησμῶν αὐτῆς τοὺς διεπόντας τὰ πράγματα τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Αὕτη εἶναι ἡ φωνὴ ἡ διδάσκαυσα, αὕτη ὁ λαὸς ὁ κραυγάζων, αὕτη ἡ κατ' ἐξοχὴν τὴν ἱερὰν ἀποστολὴν ἔχουσα τοῦ ἐμπνεῖν αὐτοὺς εἰπεῖν ἡμῖν ἀρχὰς εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ μορφοῦναι τὸν ἠθικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα».

ἔπρεπε νὰ σύγκληται ἐξ ἀγίων διατεθειμένων ἐπίσης νὰ σεβασθῶσι τὴν παντοδυναμίαν ταύτην. Καὶ ὅμως οὐδέποτε δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν τοιοῦτο. Τούναντιον βλέπομεν διηκενῆ ἀγῶνα μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ τύπου καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ αὐτῷ ὑποκύπτει ἐπὶ τέλους ὁ τύπος μετὰ ἀσθενεῖς ἀντιστάσεις.

Ἀπ' ἐτέρου ὁ Vingtain ὑποτίθει τὸν ὑποκειμένον ὑπὸ τὴν λογοκρισίαν, ἔχουσαν ὅμως περὶ αὐτὴν ἐλευθερίας συνελεύσεις, ἐλεγχούσας τὴν πορείαν τῆς κυβερνήσεως. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον ὁ τύπος δὲν δύναται νὰ ἴσῃ ἀδύνατος, πᾶσαι δ' αἱ ἄλλαι ἐλευθερίαι εἶναι ἀνεγνωρισμέναι· ἀλλ' ἐκ τῆς ἐλευθερίας ὅλων τούτων τῶν σωματίων, ὁ τύπος ἀρύεται μείζονα, ἀσφαλεστέραν καὶ διαρκεστέραν ἐλευθερίαν ἐκείνης, τὴν ὁποίαν ἤθελε χορηγήσει αὐτῇ ὁ νόμος κατὰ τὴν πρώτην ὑπόθεσιν. Ἐκ τοῦ παραλληλισμοῦ τούτου ἐξάγεται ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον ἐν τῷ κράτει ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου καὶ ὅτι δὲν δύναται μόνον νὰ ζήσῃ ἄνευ τῆς ὑπάρξεως πασῶν τῶν λοιπῶν ἐλευθεριῶν. Ἐκ τούτων συμπεραίνωμεν ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου δὲν πρέπει νὰ ἴσῃ ἀπόλυτος καὶ ἀχαλιναγώγητος, ἀλλὰ νὰ ποδηγετῆται ὑπὸ τῆς ὀρθῆς κρίσεως καὶ νὰ τιμωρῆται ὑπὸ τοῦ νόμου ἐν περιπτώσει παρεκτροπῆς. Προφανῆς τῶν ἀνωτέρω ἀποδείξεις ἔστω ἡ ἐν Ἑλλάδι δημοσιογραφία, εἰς ἣν ὁ νόμος παρεχώρησε πᾶσαν ἐλευθερίαν. «Ὁ τύπος, ἔγραψε σπουδαῖος λόγιος, ὁ πολῦτιμος Μαρτίνος Βρετὸς, ὁ τύπος ἀπολαύει ἐν Ἑλλάδι ἀπεριόριστου ἐλευθερίας. Ἡ κυβέρνησις ἐσυλλογίσθη πολλάκις νὰ χαλινώσῃ τὴν εἰς παραλυσίαν ἀπολήγουσαν ἐλευθερίαν ταύτην. Εἶδεν ὅμως ὅτι μᾶλλον τῇ συμφέρει ἡ τοιαύτη δημοσιότης μ' ὅλα τὰ ἄτοπα. Πόσα σχέδια συνωμοσιῶν ἐπνίγησάν εἰς κύματα μελάνης! Ἄλλως μόνον ἀκούων τις ὅλον τὸν κόσμον, ὅπως ὁδῆποτε λαλοῦντα δύναται νὰ φωτισθῇ. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου εἶναι οὐσιώδης χαρακτήρ τῶν ἑλληνικῶν ἠθῶν».

Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου δὲν νὰ ἴσῃ ἀνάλογος πρὸς τὴν φύσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐν τῷ κράτει ἐφαρμογὴν τῶν λοιπῶν ἐλευθεριῶν. Κράτος δὲ, ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας δὲν ἐφημερίσθησαν εἰσέτι, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἔχῃ τύπον ἐλεύθερον... Ἐν γένει, ὅπου ἀντιπροσωπεῖα ὑπάρχει τοῦ λαοῦ ἐπισκοπούσα καὶ ἐλέγχουσα τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως, ἐκεῖ ὁ τύπος

Ἐν Γαλλίᾳ ὅμως αἱ ἀρχαὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ὡς ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν πολὺς ἐγένετο λόγος περὶ τούτου, πολλοὶ δὲ σφόδρα κατηνέχθησαν κατὰ

τῶν περὶ τύπου διατάξεων τοῦ συντάγματος τοῦ 1852. Ἄλλ' ὅμως μέχρι τοῦδε ὁ γαλλικὸς τύπος ἐν τῇ αὐτῇ σχεδὸν διατελεῖ καταστάσει, διότι πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι ἡ χαλιναγώγησις αὕτη εἶναι ἀναγκαία ὡς πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Καὶ εἰς τὰ ἄλλα κράτη ἡ ἐλευθεροτυπία ποῦ μὲν εὐρίσκειται πλήρης, ποῦ δὲ κατέχει θέσιν ἐλάσσονα ἀνάλογως τοῦ χαρακτήρος τοῦ λαοῦ, ἐκτὸς τῆς Ρωσσίας ἐν ἣ δὲν ἀνέτειλεν εἰσέτι ἡ συνταγματικὴ ἡμέρα, ὁ δὲ τύπος εὐρίσκειται ὑπὸ ἀστυνομικῆν ἐπιτήρησιν.

Ὅποια ἐστὶν ἡ κατάστασις τῆς δημοσιογραφίας ἐν Τουρκίᾳ περιττὸν νὰ ἀναφέρωμεν ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν· ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου προαπατεῖ τὴν ὑπαρξίν ὅλων τῶν ἄλλων ἐλευθεριῶν. Καὶ ὅμως ἴσως μετ' οὗ πολὺ κατωρθωθῇ καὶ τοῦτο ἐν Τουρκίᾳ. Τὰ πλεονεκτήματα καὶ αἱ ὀφελείαι τῆς ἐλευθεροτυπίας εἶναι γνωστά. Ὁ Ἰούλιος Σίμων εἶπε: Voulez-vous gourir des conquêtes de la liberté? émancipez la presse.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει: 24 ἰουλίου 1878.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΘΩΜΑ.

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ¹.

Ἐν τῇ ἐμῇ μικρῇ περὶ ἰχνογραφίας πραγματείᾳ, τῇ δημοσιευθεισομένῃ ἐν τῷ περιοδικῷ Παρνασσῷ τοῦ ἐν Ἀθήναις ὁμωνύμου Συλλόγου, εἶχον ὑπ' ὄψιν μου γράφων τὰ παραμύθια. Διὸ ἐν αὐτῇ γίνεται χρῆσις σχημάτων ἐπιπλῶν κλπ., τῶν φανταστῶν σχημάτων πικτελῶς ἐλλειπόντων, ὅπερ τῇ ὀρθῇ πρώτῃ ἰχνογραφίᾳ ἀτύγγωστον.

Ἐνταῦθα λοιπὸν θέλωμεν πραγματευθῆ:

α'. Τί ἐκ τῆς φανταστῆς ἰχνογραφίας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος δέον νὰ διδαχθῇ.

β'. Τίνα ἀντικείμενα.

γ'. Τίνα ἀντικείμενα ἐκ τῶν παιγνιωδῶν τῶν παιδῶν ἐνασχολήσεων δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν διὰ τὴν ἰχνογραφικὴν διδασκαλίαν ὡς πρότυπα.

Α'.

Ἡ φανταστὴ ἰχνογραφία δύναται ν' ἀρχῆται εὐθὺς ἄμα ὡς ὁ παῖς ἀσκηθῇ εὐχερῶς νὰ σύρῃ εὐθείαν τινὰ γραμμὴν. Ὁ ἐν Βιέννῃ τῆς ἰχνογραφίας διδάσκαλος κ. F. Schubert² κατέδειξε πῶς διὰ τινος μόνης γραμμῆς, συρομένης κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φωνάν, εἶδος τι ποικίλματος δύναται νὰ σχηματισθῇ. Τοιαῦτα δὲ ἀσκήσεις ἀποτελοῦσι τὴν ὀρθὴν τῆς

ἰχνογραφίας ἀρετηρίαν. Πλεονεκτήματα δὲ τῆς μεθόδου ταύτης εἰσὶν ὅτι ὁ διδάσκαλος πρῶτον δύναται ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς (π. γ. ὀριζαντίου) τόσον συχνὰ ν' ἀσκῇ τὸν παῖδα, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖον ἄνευ τινὸς φόβου ἀηδίας· δεύτερον, προσκτᾶται ὁ παῖς τὸ αἶσθημα τῆς συμμετρίας, ἀρκεῖ μόνον ὁ διδάσκαλος συμμετρικὰς συμπληρώσεις ἐγκαίρως τοῖς παισὶ ν' ἀναβῆτ' τρίτον, προκαλεῖται ἡ τῶν παιδῶν σύντονος καὶ πλήρης προσοχὴ, τῆς ἰχνογραφίας τελομένης φυσικῶ τῷ λόγῳ καθ' ὑπαγόρευσιν. Ἡμεῖς βεβαίως δὲν θέλωμεν ἐνδιατρίψαι τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ τῶν γραμμῶν, ὅσον ἐπιθυμεῖ ὁ κ. Schubert, ἀλλὰ μέχρις οὗ ὁ παῖς δυνήθη νὰ ἰχνογραφή ὀρθὴν γωνίαν καὶ ταύτην ὡς κόσμον νὰ χρησιμοποιῇ. Πρότυπα πρὸς ἰχνογράφησιν ἐν ὧς τετράγωνα, ὀρθογώνια, τρίγωνα κ. τ. λ. δύναται νὰ διδαχθῶσι τὰς ἀνωτέρω ἀσκήσεις, ἀφοῦ τὰ σχήματα ταῦτα ἐν τῇ πραγματικότητι ἐγένετο τῷ παιδὶ γνωστά. Ὡς παιγνιωδῆς δὲ πρὸς τοῦτο προπαρασκευῆ χρησιμεύει ἡ διὰ λεπτῶν ξυλαρίων ἢ πινακιδίων ἐπὶ τραπέζης παράστασις τῶν ἐν λόγῳ σχημάτων.

Β'.

Πόσα ἀπλὰ κοσμήματα δύναται διὰ ξυλαρίων καὶ πινακιδίων νὰ παρασταθῶσι δὲν ἐπιγερωμεν νὰ ὀρίσωμεν ἕνεκα τῆς πληθύς, ὧν ὁ ἀριθμὸς δύναται νὰ ἴσῃ μείζων ἢ ἐλάττω κατὰ λόγον τοῦ εὐφαντάστου τοῦ διδασκάλου. Ὁ χρόνος ὅμως τῆς διαρκείας τῶν ἀσκήσεων δὲν πρέπει νὰ ἴσῃ μείζων τοῦ διὰ τὰς ἐπὶ τῶν πραγματικῶν σχημάτων ἀσκήσεις ἀναγκαίου, ἀλλὰ νὰ διαρκῇ τοσοῦτο, ὅσον ἐν τῷ γλωσσικῷ μαθήματι ἡ καθ' ὑπαγόρευσιν γραφῆ.

Διὰ δὲ τῆς ἐπικολλήσεως ἐν τετραδίῳ κεχρωματισμένων χαρτίωνταινῶν, δι' ὧν παρίστανται τρίγωνα, τετράγωνα κ. τ. λ. προπαρασκευάζεται ὁ παῖς, ἵνα ταῦτα ὡς ὑποδείγματα εὐκολώτερον ἀπομνησθῇ. Τοιαῦτα δὲ ὑποδείγματα, ἅτινα συνετέθησαν ὑπὸ τοῦ παιδὸς εἰς ἕνα ἑκάστου μέρους, εἰσι βεβαίως τὰ ἀριστα διὰ τὴν στοιχειώδη ἰχνογραφίαν. Τὸ αὐτὸ δὲ ἰσχύει καὶ περὶ τῶν συνθεμάτων, ἅτινα ὁ παῖς διὰ τῶν κύβων τοῦ κυτίου (Baukasten) μόνος ἀπεργάζεται. Φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ φανταστῶν εἰκόνων. Οἱ παῖδες ἀνάγκη ὀρισμένου τι πραγματικῶν σχήμα νὰ παριστώσι, τοῦ διδασκάλου ὀδηγοῦντος αὐτοὺς, ἵνα ὀρισμένον τινὰ παραστατικὸν τρόπον, τὸν σκοπιμώτερον, ἐκλέγωσι καὶ τοῦτον μόνον διατηρῶσιν. Ὅτι δὲ ὁ παῖς διὰ κελυψμάτων ὀρθῶς νὰ θέσῃ δύναται, δύναται καὶ νὰ τὸ ἰχνογραφήσῃ.

¹) Von Bochmann in Leipzig.

²) Troschel's Monatsblætter II, pag. 99.

Γ'.

"Ἦδη δὲ πρόκειται νὰ εὐρωμεν τὰ πρότυπα, ἅτινα δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἐκ τῶν παιγνιδῶν τοῦ παιδὸς ἐνασχολήσεων.

Δύο εἰσὶν ἐνταῦθα ἐκ τῶν προσημειωθέντων, ἅτινα δεόν νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν.

α'. Ἡ τοποθέτησις τῶν ξυλαρίων.

β'. Ἡ ἐπικόλλησις χρωματισμένων χαρτίνων ταινιῶν. Πάνθ' ὅσα ὅμως δύνανται ἐν ταύτῃ τῇ βαθμίδι νὰ ἰχνογραφῶνται, δὲν δύνανται καὶ νὰ σχηματίζωνται διὰ ξυλαρίων, καὶ τὰνάπαλιν πάνθ' ὅσα διὰ ξυλαρίων παρίστανται δὲν δύνανται καὶ νὰ ἰχνογραφῶνται. Τὰ ξυλαρία ὅμως βεβαίωτάτα εἰσι τὰ διδακτικώτατα μέσα, ἵνα οἱ παῖδες ἐπὶ ὀριζοντίων, καθέτων καὶ εἰς τὴν ὑποδιαίρεσιν αὐτῶν ἀσκῶνται. — Αἱ περὶ οὗτοι εἰκόνες τῆς διὰ ξυλαρίων παραστάσεως ἀπεδοῦνται διὰ τῆς ἐπικολλήσεως χαρτίνων ταινιῶν, δι' ὧν ἐπαναλαμβάνονται ὑπὸ τῶν παιδῶν αἱ διὰ τῶν ξυλαρίων εἰκόνες.

Ὡς καταλληλοτάτη δὲ πράξις πρὸς σχηματισμὸν περιφερῶς γραμμῆς ἢ τῶν μερῶν αὐτῆς συμβάλλει ἡ χρῆσις τῶν φακῶν. Σχήματα δὲ συγκροτούμενα ἐκ μικτῶν γραμμῶν παρίστανται εὐχερέστατα, εἴαν διὰ μὲν τὰς εὐθείας πλευρὰς θέτωσιν οἱ παῖδες ξυλαρία, διὰ δὲ τὰς καμπύλας φακῶν. Χωρὶς νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ἐκ τῆς χρήσεως τῶν δακτυλίων πρὸς παράστασιν τῆς περιφερείας προκύπτουσαν ὠφέλειαν ὡς πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐπίρροσιν τοῦ αἰσθηματος πρὸς τὰ σχήματα, μετ' ἀμφιβολίας ἐπικυροῦμεν τὸ ὠφέλιμον αὐτῶν διὰ τὴν ἰχνογραφίαν, ἐνῶ ἡ ὠφέλεια ἢ ἐκ τῆς χρήσεως τῶν φακῶν ἐν ταύτῃ τῇ βαθμίδι εἶναι ἀναμφίλεκτος. Διότι διὰ μὲν τῶν δακτυλίων παρέχονται τοῖς παισὶν ἔτοιμαί περιφέρειαι, ἐνῶ διὰ τῶν φακῶν ὀδηγοῦνται οἱ παῖδες πρὸς σχηματισμὸν τοιούτων, περὶ οὗ καὶ πρόκειται ἐνταῦθα.

Παρόμοιον τι ἰσχύει καὶ διὰ τὸ κέντημα (Aussachen). Διότι ἐν τῷ δι' ἐλευθέρως χειρὸς τελουμένῳ κεντήματι ἢ προκεντήματι συμπεκνῶνται πλεῖστα περὶ τὴ σημεῖον, ἅτινα, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν διορθοῦνται προσηκόντως, ἐπιβλαβῶς ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς εὐσυνειδησίας τῶν παιδῶν. Τὸ κέντημα ἐπομένως ἀνάγκη κατὰ ταύτην τὴν ἡλικίαν ἐπὶ προτύπων ἐντύπων νὰ περιορίζηται. Παρέχει δὲ τοῦτο εὐκόλῳ τινι καὶ τερπνῇ ἐνασχολήσιν ἐπὶ σχηματικῶν (περὶ ὧν ἀλλοχού διεξοδικῶς θελωμεν πραγματευθῆ),

ἅτινα δύνανται καὶ διὰ τὴν ἐπικόλλησιν νὰ παρέχωσιν ὑποδείγματα¹.

"Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρῆγμα ἐν τῇ διὰ τῆς ψαλίδος ἐκτομῆς (Ausschneiden), ἢ περὶ ἀξιολογώτερον ἄξιον ἀπονέμομεν ὡς πρὸς τὴν ἰχνογραφίαν. Ὁρθῶς τελουμένη αὕτη, ὑποβοηθεῖ τὸν σχηματισμὸν εὐθειῶν, καὶ καμπύλων γραμμῶν, ὡς καὶ τὴν κατάληψιν συμμετρικῶν σχημάτων. Κατὰ πρῶτον φυσικῶ τῶ λόγῳ δεόν διὰ γραμμῆς νὰ ὀρίζηται ἡ τμητέα περιφέρειαι τῆς εἰκόνος. Ἐνταῦθα δύνανται οἱ παῖδες τὰ ἔγχροα τετράγωνα, τρίγωνα κ. λ. τὰ ἐπικολληθέντα νὰ ἐκτέμνωσιν· εἶτα ἀπλῶς ἐγχρόους εἰκόνες λιθογραφημένας, ὀρίζοντες διὰ γραμμῆς μελαίνης τὴν περίμετρον. Καὶ περιφέρειαι ἐπὶ προσδιορισμένης γραμμῆς ἀνάγκη νὰ ἐκτέμνηται.

Μετὰ δὲ ταῦτα μεταβαίνουσι οἱ παῖδες εἰς στιγματογραφικὴν χάρτην², καὶ τέλος ἐκτέμνουσι συμμετρικὰ ἀπλᾶ σχήματα.

Αὗται λοιπὸν εἰσὶν αἱ παιγνιδεῖς ἐνασχολήσεις, ἀρῶν πορίζομεθα ὑποδείγματα διὰ τὴν πρώτην ἰχνογραφίαν.

ΕΥΣΤΡ. Α. ΚΕΧΑΓΙΑΣ.

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΓΗΓΕΝΟΥΣ

Η ΕΓΓΕΙΟΥ ΘΕΡΜΟΤΗΤΟΣ.

"Ὅταν τις θελήσῃ νὰ γράψῃ περὶ γήγενοῦς ἢ ἐγγείου θερμότητος, τουτέστι περὶ θερμότητος ἰδικῆς τῆ γῆς, εἶναι ἠναγκασμένος, ὅπως ἀποδείξῃ τὸ πραγματικὸν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, νὰ διέλθῃ, ἐν παρόδῳ τοῦλάχιστον, καὶ τὰ περὶ θερμότητος, ἣν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀπαντᾷ.

Ἡ κατάσταση τῶν σωμάτων, ἣν καλοῦμεν θερμότητα, γίνεται αἰσθητὴ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀφῆς. Διὰ τοῦ αἰσθητηρίου τούτου δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ὀλιγοτέρας ἢ περισσοτέρας ποσότητος θερμαντικοῦ, τουτέστι δυνάμεθα νὰ σχηματίζομεν ἰδέαν τῆς θερμικότητος τῶν διαφόρων σωμάτων. Ἀλλὰ τὸ αἰσθητήριον τοῦτο, ὅπως ἅπαντα τὰ αἰσθητήρια ἡμῶν εἶναι λίαν ἀτελές. Ἀρκεῖ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου νὰ ἐνημιθῶμεν ὅτι μόνις ὀλίγων δεκάδων βαθμῶν τῆς θερμομετρικῆς κλίμακος ἢ χεῖρ ἡμῶν δύνανται νὰ ὑποφέρῃ τὴν θερμικότητα. Ἀλλὰ κατωτέρω μὲν τοῦ 0° ὁ ἄνθρωπος παρήγαγε ψῦχος τεχνητῶν σχεδόν—100° (διὰ τοῦ

¹) Τὰ ἀναγκασιότατα εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ Marquart'sche Ausstech Schule.

²) Ἴδὲ ἐμὴν πραγματείαν Περὶ στιγματογραφίας ἐν τῷ περιοδικῷ Παρνασσῷ.

ἐν στερεῇ καταστάσει λαμβανομένου ἀνθρακικοῦ ὀξέος), ἢ δὲ θερμικότητα τῶν καμίνων, ἐν αἷς τήκονται τὰ δύστηκτα μέταλλα, ἀνέρχεται εἰς 2,000°. Ὅθεν ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἀνάγκην ὀργάνου συμπληροῦντος τὴν ἀτελείαν τῆς ἀφῆς καὶ τοιοῦτον εἶναι τὸ θερμόμετρον.

Ἐὰν εξετάσωμεν ἅπαντα τὰ φυσικὰ σώματα, εὐρίσκωμεν ὅτι ἅπαντα κρατοῦσιν ἐν τοῖς ἀτόμοις αὐτῶν ἰδίαν θερμότητα, περισσοτέραν ἢ ὀλιγοτέραν ἀναλόγως τοῦ εξεταζομένου σώματος. Τοῦτο εἶναι ὅ,τι καλοῦμεν εἰδικὴν θερμότητος. Ἡ εἰδικὴ θερμότης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποσὸν τοῦ θερμαντικοῦ, ὅπερ τὸ σῶμα ἀποβόρξῃ, καὶ ἀπὸ τὸ ποσὸν τοῦ θερμαντικοῦ, ὅπερ τὸ σῶμα ἀποπέμπει. Ἡ διαφορά δεικνύει τὸ ποσὸν πῆς ἐν τοῖς μορίοις τοῦ σώματος κρατηθείσης θερμότητος. Τὸ ποσὸν τοῦτο εἶναι ἡ εἰδικὴ τοῦ σώματος θερμότης.

Ψῦχος δὲν εἶναι ἡ σκετικόν τι, δεικνύον ὀλιγοτέραν παρουσίαν θερμαντικοῦ συγκριτικῶς πρὸς τι θερμότερον. Π. χ. τὴν θερμικότητα τοῦ 0° καλοῦμεν ψυχρὰν, λέγομεν ὅτι εἶναι ψῦχος, ὅχι διότι ἐν τῇ θερμικότητι ταύτῃ δὲν ὑπάρχει θερμαντικόν, ἀλλὰ διότι ὑπάρχει ποσότης θερμότητος κατωτέρω συγκριτικῶς πρὸς τὴν τῆς χειρὸς, δι' ἣς πειρώμεθα.

Ἀπὸ λοιπὸν εἴμεθα βέβαιοι περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς θερμότητος, εξετάσωμεν τὰς πηγὰς αὐτῆς, εξετάσωμεν τίνα τὰ αἰσθητὰ ἀντικείμενα, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἡ θερμότης φαίνεται ἀποβόρξουσα.

Τὸ πρῶτον πρῆγμα, ὅπερ παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν ἔχον τὴν ἰδιότητα ταύτην, εἶναι ὁ ἥλιος. Ὁ ἥλιος δύνανται ἀπταιστως νὰ θεωρηθῇ πηγὴ πάσης θερμότητος. Καὶ τῷ ὄντι ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἀρχὴν θὰ εὐρωμεν ὅτι καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀνθράκων καὶ ξύλων, ἅτινα μεταχειρίζομεθα πρὸς θερμάνειαν δὲν θὰ ὑπῆρχον ἀνευ τοῦ ἡλίου. Ἐδανείσθησαν παρ' αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀποδίδουσιν ἐν εἴδει θερμότητος.

Ἡ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἀπαντωμένη θερμότης παραλλάσσει κατὰ τόπους, ἐξαρτᾶται, δηλαδή ἀπὸ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως ἐκάστου τόπου, ἀπὸ τοῦ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης ὕψους τοῦ τόπου, ἀπὸ τῆς παραθαλασσίας ἢ μεσογείου θέσεως αὐτοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ποιότητος τοῦ εἰδῶτος.

Ὅσον τόπος τις καίτοι πλησιέστερα τοῦ ἰσημερινοῦ, τουτέστιν ὅσον αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου σχηματίζουσι μικροτέραν γωνίαν πρὸς τὴν κατακόρυφον τοῦ τόπου, κατὰ τοσοῦτον ἡ θερμικότητα τοῦ τόπου ἐ-

κείνου εἶναι μεγαλειτέρα. Εἰς τὰς περὶ τὸν ἰσημερινὸν χώρας, ἐνθα αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες πίπτουσι σχεδὸν κατακόρυφως, ἡ θερμικότητα εἶναι ὑψίστη· εἰς δὲ τὰς πολικὰς χώρας, ἀν καὶ ὁ ἥλιος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας συνεχῶς πέμπει τὰς θερμαντικὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας, ἐν τούτοις ἡ θερμικότητα ὀλιγίστα σχετικῶς ἀνέρχεται, καθ' ὅσον μικρὸν μέρος τῆς ἡλιακῆς θερμότητος ἀποβόρξεται, ἕνεκα τῆς πλαγίας θέσεως τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν κατακόρυφον τῶν χωρῶν τούτων.

Ἡ θερμικότητα δευτέρον ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὕψους τοῦ τόπου. Ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, ὁ περιβάλλων τὴν γῆν πανταχόθεν, χρητιμεύει ὡς ἀγωγὸς τῆς θερμότητος. Πειραματικῶς εἰδείχθη ὅτι ὅσω πυκνότερος ὁ ἀήρ τόσο μεγαλύτερας ποσότητος θερμαντικοῦ γίνεται ἀγωγός. Ἐν τῷ κενῷ ἢ ἐπίδρασις τῆς ἡλιακῆς θερμότητος εἶναι μηδενισμένη. Τὰ ἀερόστατα καὶ αἱ ἀναβάσεις ἐπὶ ὑψηλῶν ὀρέων εἰδείξαν ὅτι καθ' ὅσον τις ἀνέρχεται, τουτέστι καθ' ὅσον ὁ ἀήρ γίνεται ἀραιότερος, κατὰ τοσοῦτον ἡ θερμικότητα εἶναι κατωτέρα. Διὰ τοῦτο τὰ ὑψηλὰ τῶν ὀρέων, καὶ ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ ἀκόμη, εἶναι χιονοσκεπῆ.

Ἀπὸ τῆς γειτονίας εἰς τὴν θαλάσσης ἐξαρτᾶται ἡ θερμικότητα τοῦ τόπου, καθ' ὅσον αἱ θάλασσαί, ὡς δυσθερμαγωγότεραι τῆς ξηρᾶς, οὔτε τόσο εὐκόλως καὶ ταχέως θερμαίνονται ὅσον αἱ στερεαί, οὔτε ψύχονται μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας καὶ ταχύτητος μετ' ἧς ἡ ξηρὰ. Αἱ θάλασσαί παριστώσι μικροτέρας διαφορὰς θερμικότητας ἢ αἱ στερεαί καὶ ἀν ἡ αὐτὴ θερμότης ἐπιδράσῃ ἐπὶ τε τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης. Οἱ ἀπόγαιοι καὶ ἐμβάται ἀνεμοὶ δεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Παρατηρήθη εἰς τὰς παραθαλασσίας ὅτι τὴν μὲν ἡμέραν, ἐπειδὴ ἡ ξηρὰ θερμαίνεται ταχύτερον τῆς θαλάσσης, τὸ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐπικαθήμενον στρώμα τοῦ ἀέρος θερμαίνον (καὶ ἐπομένως διαστελλόμενον) δίδει γένεσιν εἰς ἀνεμον ἀπόγαιον, ἢτοι ἀπὸ τῆς ξηρᾶς πρὸς τὴν θάλασσαν πνέοντα, τὴν δὲ νύκτα ἡ ξηρὰ ψύχεται ταχύτερον ἢ ἡ θάλασσα, ἐπομένως τὸ ἐπ' αὐτῆς στρώμα τοῦ ἀέρος συστελλεται. Μένει γῶρος κενὸς ἀέρος, ὃν πληροῖ ὁ τῆς θαλάσσης, σχηματιζόμενον οὕτω τοῦ καλουμένου ἐμβάτου.

Ἐκ τούτου δεικνύεται ὅτι ὅσον χώρα τις καίτοι πλησιέστερα τῆς θαλάσσης, τόσο μικροτέρας διαφορὰς θερμικότητας δεικνύει συγκριτικῶς πρὸς χώραν κειμένην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πλάτους ἀλλὰ μεσογειότερον.

Ἀπὸ δὲ τῆς ποιότητος τοῦ εἰδῶτος ἐξαρτᾶται ἡ θερμικότητα, καθ' ὅσον αἱ διάφοροι οὐσαί

αί τήν σύστασιν τῆς γῆς ἀποτελοῦσαι διαφέρουσι κατὰ τὸ εὐθερμαγωγὸν ἢ μή. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ χρωμα τοῦ εδάφους συντείνει εἰς τὴν περισσότεραν ἢ ὀλιγωτέραν ἀπορρόφησιν θερμότητος. Διότι ὅσον μὲν εἶναι λευκότερον, τόσον μεγαλειότεραν ποσότητα θερμαντικοῦ ἀντανάκλαξ, καὶ ἐπομένως τόσον ὀλιγωτέραν ἀπορρόφηξ, ἐνῶ τὰ πρὸς τὸ μέλαν πλησιάζοντα χρώματα ἀντανάκλωσι μὲν ὀλιγίστην θερμότητα, πλείστην δὲ ἀπορροφῶσιν.

Ἡ ἡλιακὴ θερμότης δι' ἕκαστον τόπον διαφέρει καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἡμέρας καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους. Φυσικῶς ἡ θερμοκρασία εἶναι ἀνωτέρα τὴν ἡμέραν ἢ τὴν νύκτα καὶ τὸ θέρος ἢ τὸν χειμῶνα. Κατὰ μὲν τὴν ἡμέραν ἡ ἐπερχομένη θερμότης προστίθεται εἰς τὴν ἤδη ὑπάρχουσαν μέχρι τῆς 1—2 ὥρας μ. μ., ὅποτε ὑπάρχει ἡ ὑψίστη θερμοκρασία διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Τὴν δὲ νύκτα τοῦναντίον, ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς δι' ἀκτινοβολίας πέμπει εἰς τὸ κενὸν μέγα μέρος τῆς κατὰ τὴν ἡμέραν ἀναποταμιευθείσης θερμότητος, ἐπομένως ψύχεται καὶ κατὰ τὴν 3—4 π. μ. ὥραν εὐρίσκεται ὁ κατώτατος βαθμὸς θερμότητος. Ἐὰν διὰ θερμομέτρου μετρήσωμεν τὴν ὑψίστην καὶ τὴν κατωτάτην θερμοκρασίαν καὶ προσθέσαντες τὰς δύο ποσότητας, διαιρέσωμεν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν καταμετρήσεων, εὐρίσκωμεν τὴν μέσην θερμοκρασίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Π. χ. ἔτιωσαν 120 ἡ κατωτάτη καὶ 20 ἡ ἀνωτάτη θερμοκρασία μίαις ἡμέρας· εὐρίσκομεν $12 + 20 = 32$ (διαιρούμενον διὰ 2 ἀριθμοῦ τῶν καταμετρήσεων) ἦτοι $\frac{32}{2} = 16$, ἀριθμὸν δεικνύοντα τὴν μέσην θερμοκρασίαν τῆς ἡμέρας.

Διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν μέσην θερμοκρασίαν διὰ τινὰς ἡμέρας, δι' ἕν ἔτος καὶ διὰ πολλὰ ἔτη καὶ τοιοῦτοτρόπως δρίζομεν τὴν μέσην θερμοκρασίαν ἐνδὸς τόπου.

Κατὰ τὸ θέρος συμβαίνει ὅ,τι καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τουτέστιν ἡ θερμοκρασία ἀνέρχεται μέχρις ἐνὸς ἀνωτάτου βαθμοῦ (κατὰ τὸ πρῶτον δεκαπενθήμερον τοῦ ἰουλίου μηνός), ὅπθεν ἄρχεται κατερχομένη δι' ὅλου τοῦ φθινοπόρου καὶ τοῦ χειμῶνος. Τὸ δὲ κατωτάτον σημεῖον θερμοκρασίας εὐρίσκεται κατὰ τὸν ἰανουάριον.

Παρατηρητέον οἱ ὕψιστος βαθμὸς θερμοκρασίας τῆς ἡμέρας δὲν συμβαίνει ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν οὐδ' ὁ κατώτατος τὸ μεσονύκτιον, ἀλλ' ὥρας τινὰς βραδύτερον. Ἐπίσης καὶ ἡ ὑψίστη θερμοκρασία τοῦ ἔτους δὲν παρατηρεῖται κατὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, οὐδ' ἡ κατωτάτη κατὰ τὰς χειμερινὰς, ἀλλ' ἕνα πε-

ρίπου μῆνα μετὰ τὰς τροπὰς. Τοῦτο δίδει ἡμῖν ἰδέαν τοῦ χρόνου ὅστις ἀπαιτεῖται ὅπως ἐπενεργήσῃ ἡ παρὰ τοῦ ἡλίου ἀποπεμπθεῖσα θερμότης καὶ ὅπως ἀπὸ τῆς γῆς ἀποπεμπθῆ τὸ ἀπορροφηθὲν αὐτῆς μέρος.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῆς θερμότητος ταύτης τῆς ἡλιακῆς, φαινόμενά τινα πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἄλλης θερμότητος μὴ ἐχούσης πηγὴν τὸν ἥλιον, ἀλλ' ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς ἰδρουούσης.

Ἡ ἡλιακὴ θερμότης εἰς μικρότατον ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς βάθος κατεισχωρεῖ, ἀναλόγως τῆς φυσικῆς συστάσεως τοῦ εδάφους. Κατὰ μέσον ὄρον μόνον περὶ τὰ 8—10 γαλλικὰ μέτρα ἡ ἐκ τῶν ἡλίου λαμβανόμενη θερμότης εἰσχωρεῖ ἐντὸς τοῦ εδάφους, ἀπαιτούμενον πρὸς τοῦτο τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ὀλοκλήρων ἑξ μηνῶν. Τοιοῦτοτρόπως ἐξηγεῖται τὸ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ βάθους τούτου λαμβανόμενον ὕδωρ τὸ θέρος εἶναι ψυχρότερον ἢ τὸν χειμῶνα, ὅποτε εἰσεχώρησεν ἤδη ἢ πρὸ ἑξ μηνῶν, κατὰ τὸ θέρος, ληρθεῖσα ἡλιακὴ θερμότης.

Κατωτέρω τοῦ βάθους τούτου ἡ ἡλιακὴ θερμότης δὲν ἐπενεργεῖ πλέον. Ἄλλ' εἴαν προχωρήσωμεν κατωτέρω τῆς οὐδετέρας ταύτης ζώνης, εὐρίσκομεν καθ' ὅσον κατερχόμεθα τὴν θερμοκρασίαν αὐξάνουσαν. Ἡ αὐξήσις αὕτη τῆς θερμοκρασίας, διαφέρουσα κατὰ τὰς διαφόρους χώρας, εἶναι κατὰ μέσον ὄρον 1° Ε. ἀνὰ 30 μέτρα βάθος. Καταμετρήσεις γινόμεναι εἰς βάθη ὑπερβαίνοντα τοὺς 3,000 πόδας (τοῦ μεταλλουργείου π. χ. τῆς Γουτεμβέργης ἔν Βοσειά ἢ βαθύτης εἶναι 3,545 ποδῶν), ἔδειξαν τὴν θερμοκρασίαν ἀνερχομένην κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην. Ὅπουδῆποτε γῆς εἴτε εἰς μεταλλουργεῖα, εἴτε εἰς ἀρτεσιανὰ φρέατα, ἡ θερμοκρασία αὐξάνει ἀναλόγως τοῦ βάθους. Δὲν εἶναι λοιπὸν τοπικὴ ἢ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς ἀνευρισκομένη θερμότης, ἀλλὰ γενικὴ.

Ἄλλ' ἀρά γε ἐξακολουθεῖ αὐξάνουσα κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν μέχρι τοῦ κέντρου τῆς γῆς;—Οὐδεὶς λόγος φυσικὸς (διότι δὲν δυνάμεθα ἀμέσως νὰ βεβαιωθῶμεν περὶ τοῦ πράγματος) ἀναγκάζει ἡμᾶς νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἀναλογίαν ταύτην βαίνουσαν μέχρι τοῦ κέντρου τῆς γῆς καὶ ἐπομένως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς τὸ κέντρον τῆς γῆς ἡ θερμοκρασία ὑπερβαίνει τὰς 200,000° Ε. Ἡ θερμοκρασία αὕτη, εἴαν ὑπῆρχε, θὰ διέσπα ἀναμφιβόλως τὸν λεπτόν φλοιὸν τῆς γῆς. Πλησιέστερον λοιπὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν θὰ ἦμεθα εἴαν παραδεχθῶμεν ὅτι πέραν τοῦ βάθους, ἐν ᾧ τὰ δυστηκτότερα τῶν στοιχείων τῆς γῆς τήκονται (ἀπαιτούμενης πρὸς τοῦτο θερμότητος 2,500° Ε.), τουτέστι κατωτέρω τῶν 75,000 μέτρων,

ἡ θερμοκρασία τῶν στρωμάτων τῆς γῆς εἶναι ἡ αὐτὴ, καθ' ὅσον δὲν ὑπάρχει λόγος δι' ὄν, μετὰ τὴν τῆσιν ὅλων τῶν σωμάτων, τινὰ μὲν τούτων νὰ ἔχωσι μικρὰν σχετικῶς, καὶ ἄλλα θερμοκρασίαν, ἣν οὐδὲ νὰ φαντασθῆ τις δύναται. Τοῦναντίον, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς τῆσεως, μετὰ τὴν ζώνην ἐν ᾗ ἄρχεται ἡ τῆξις μέχρι τοῦ κέντρου τῆς γῆς, ἡ θερμοκρασία ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἦναι ἡ αὐτὴ.

Τοιοῦτοτρόπως ἐπαναβλέπομεν ἐπιτηδεύμενην κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους, τὴν περὶ κεντρικοῦ πυρὸς θεωρίαν τῶν ἀρχαίων, ἧς ἐσχάτως ἐπεχειρήσαν τὴν ἐξηγήσιν ὁ Καρτέσιος, ὁ Λεϊβνίτιος καὶ ὁ Laplace.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΣΤΡΟΝΟΜΟΙ

ΚΑΙ Η ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

(Ἰπὸ Ε. ROSSI DE GIUSTINIANI).

Δ'.

Αἱ τηλεσκοπικαὶ παρατηρήσεις ἀποδεικνύουσι σήμερον ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς σελήνης καλύπτεται ὑπ' ἀπεράντων κρατήρων, ὁμοίων πρὸς τοὺς τῶν ἐσθεσιμένων ἡμῶν ἡφαιστειῶν, ὑπ' ὁρέων ἐχόντων ὄψιν αὐλάκων, ὧν τὸ κέντρον κατέχουσιν ἐνίοτε θόλοι, ὑπὸ κορυφῶν καὶ συσσωρευμένων βράχων καὶ ὑπὸ παμπληθῶν πεδιάδων, ἃς ἐκάλεσαν ὁ ἀλάσσας.

Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι, μὴ ἔχοντες ὅσα σήμερον ἡ ἐπιστήμη κέκτηται μέσα, πῶς ἐγίνωσκον ὅσον καὶ ἡμεῖς ἀκριβῶς τὴν σελήνης τὴν τοπογραφίαν; Μήπως εἶχον ὄργανόν τι μᾶλλον ἢ ἤττον ὅμοιον τῶν ἡμετέρων τηλεσκοπίῳ, δι' οὗ κατώρθουν νὰ παρατηρῶσι τὰ οὐράνια σώματα; Δύσλυτον τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν τούτοις ὁ μὲν Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι διὰ τῆς χρήσεως σωληθῆνος αἱ πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν ἐρχόμεναι ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ὀπτικαὶ ἀκτῖνες ὀλιγώτερον διασκορπίζονται, ὁ δὲ Στράβων, λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ φαινομένου μεγέθους τῆς διαμέτρου τοῦ ἐν τῷ ὄρῳτι εἶτι εὐρίσκουμένου ἡλίου, προστίθῃσιν ὅτι, παρατηροῦντες διὰ σωληθῆνος, βλέπομεν τὰ ἀντικείμενα μείζονα, ἐπεὶ δὲ ἡ θλίωσις αἱ ὀπτικαὶ ἀκτῖνες. «Διὰ δὲ τούτων, ὡς δι' αὐτῶν κλωμένην τὴν ὄψιν, πλατυτέρας δέχονται τὰς φαντασίας».

Ἀληθὲς μὲν ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμεναι τεθλασμέναι ἀκτῖνες δηλοῦσιν ὅτι ἔθλων αὐτὰς διὰ τινος ὕλου· καὶ Ἰδeler ὁ οὖδ, σχολιάζων τὴν μετεωρολογίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, φρονεῖ ὅτι ὁ ἔνδοξος

οὗτος φιλόσοφος εἶχε παρατηρήσει τὰς τοῦ ἡλίου κηλίδας διὰ τινος οἰουδῆποτε ὄργανου. Τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην στηρίζει ἐπὶ τῆς δε τῆς περὶ τοῦ κεντρικοῦ ἡμῶν ἀστρου ἐκφράσεως τοῦ Σταγειρίτου «Μηδέ τι σῆμα φέροι».

Ἄλλ' ὅπως ποτ' ἐν τῇ, βέβαιον ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἰκανῶς ἐγίνωσκον τὴν γενικὴν μὲρρῶσιν τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου. Πρὸς δὲ ἐγίνωσκον ὅτι ἡ σελήνη δὲν ἔχει ἴδιον φῶς, λάμπουσα μόνον διότι ἀντανάκλαξ τὸ τοῦ ἡλίου «Τὴν τε σελήνην ψευδοφαῖ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι». (Διογ. Λαέρτιος περὶ Ἀναξιμανδρου Α, 2).

Ὁ Πρόκλος, ἐν τοῖς περὶ Τιμαίου σχολίαις αὐτοῦ, ἀναφέρει τρεῖς στίχους τοῦ παλαιοῦ τούτου φιλοσόφου, ἐν οἷς βῆτῶς λέγεται ὅτι ἡ σελήνη εἶναι γῆ ὡς ἡ ἡμέτερα, ἔχουσα ὄρη καὶ κοιλάδας. Μήσατο ὁ ἄλλην γαῖαν ἀπέειρατον, ἣν τε σελήνην ἀθάνατοι κλήζουσιν, ἐπιχθόνει δέ τε μήνην.

Ἡ πόλλ' οὔρε' ἔχει, πόλλ' ἄστεα, πολλὰ μέλαθρα. (Πρόκλος περὶ Ὀρφῶος βιβλ. 4.

Ὁ δὲ Δημόκριτος, καθάπερ πάντες οἱ νεώτεροι ἀστρονόμοι, ἐρρόνει ὅτι αἱ τῆς σελήνης κηλίδες εἶναι σκιαὶ σχηματιζόμεναι ἐκ τοῦ μεγίστου ὕψους τῶν ὁρέων, ἅτινα ἐνόμιζεν ὑπάρχοντα ἐν τῇ σελήνῃ. «Δημόκριτος ἀποσχίσματι τῶν ὑψηλῶν ἐν αὐτῇ μερῶν ἀνάγκη γὰρ αὐτὴν ἔχειν καὶ νάπας». (Στοβαῖος φυσ. βιβλ. 1. σ. 601.

Τὰ παράδοξα ἐκεῖνα σώματα, οἱ κομήται, οἱ ἄλλοτε ποτε τὸν τρόμον εἰς τὰ πλήθη ἐνσπεύροντες κάλλιον καὶ ἐπιστημονικώτερον ἐγνώσθησαν διὰ τῆς φωτοαναλύσεως. Ἄλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι, καθ' ἃ εἶχον μέσσα, παρετήρησαν, ὡς ἡμεῖς, τὰ κομοτρόφα ταῦτα ἀστρα· τεκμήριον δὲ ὅσα ὅτε Στοβαῖος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγουσι περὶ τῶν φρονημάτων τῶν Πυθαγορείων· «τῶν Πυθαγορικῶν τινὲς μὲν ἀστέρων φαίνονται τὸν κομήτην τῶν οὐκ αἰε φαινόμενων, διὰ δὲ τινος διωρισμένου χρόνου περιοδικῶς ἀνατελλόντων». Τουτέστιν οἱ Πυθαγόρειοι φρονοῦσιν ὅτι οἱ κομήται εἶναι ἀστρα πλανώμενα, ἅτινα φαίνονται μόνον κατὰ τινὰ καιρὸν τοῦ δρόμου καὶ τῆς πορείας αὐτῶν.

Ἀναμφίριστον σήμερον ὅτι ἐν τοῖς πλανητικοῖς διαστήμασιν ὑπάρχουσι σμικροὶ τινες πλάνητες ὄγκοι, οἵτινες, τυχαίως ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀτμοσφαιρᾷ περιπλανώμενοι, ἀναφλέγονται ἕνεκα τῆς ἀστραπιαίας ταχύτητος μεθ' ἧς διέρχονται αὐτὴν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον πίπτουσι κατὰ γῆς. Οἱ ὄγκοι οὗτοι ἐκλήθησαν ἀερόλιθοι, βολίδες, διὰ ττονεσάστερες. Παράδοξον δ' ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο, παρατηρηθὲν καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, δὲν ἐπιστεῦθη ὑπὸ

τινων συγχρόνων σοφῶν. Ὁ Ἀραγὼ λέγει. «Τῷ 1769 ἡ Ἀκαδημία τῶν ἐπιστημῶν διεκήρυττεν ὅτι ἀδύνατος ἡ πτώσις λίθων προερχομένων ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας. Ὁ παρὰ τὸ Luce πεσὼν καὶ ἀμέσως ληφθεὶς λίθος, ἡ ἔκθεσις τοῦ δημαρχείου Juliae, βεβαιῶσα ὅτι ἔπεσαν πολλοὶ λίθοι εἰς τοὺς ἀγρούς, τῇ 29 ἰουλίου, 1790, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς στέγας τῶν οἰκιῶν καὶ εἰς τὰς ἀγυῖας τοῦ χωρίου, πάντα ταῦτα ἐχαρακτηρίσθησαν ὑπὸ τῶν τότε ἐφημερίδων ὡς γελοῖος μῦθος, διεγείρων τὸν οἶκτον οὐ μόνον τῶν σοφῶν ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν φρονίμων καὶ λογικῶν ἀνθρώπων».

Τὰ μὲν οὐράνια ταῦτα σώματα βαίνουσι συνήθως ἀντιθέτως πρὸς τὴν κίνησιν τῆς γῆς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προέρχονται ἐκ τῆς περὶ τὸν Περσέα, τὴν Κασσιόπην, τὸν Λέοντα καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Δράκοντος ἀστερεώσεως χώρας. Ἡ δὲ γῆ κινουμένη περὶ τὸν ἥλιον, συναντᾷ πολλῶν πλείονα τῶν μετεώρων τούτων ἅμα ἀφικνουμένη εἰς τὰς χώρας ἐκεῖνας.

Οἱ σμικροὶ οὗτοι μετεωρικοὶ ὄγκοι παρατηροῦνται πολυπληθέστεροι περὶ τὴν 10 αὐγούστου καὶ τὴν 12 νοεμβρίου· ἐπιφαινόμενοι δὲ τὴν ἡμετέραν ἀτμοσφαιραν, ἀναφλέγονται καὶ πολλακίς ἀποτελοῦσι ἀληθῆ βροχῆν διαττόντων ἀστέρων.

Ἐν μὲν Θεσσαλίᾳ πιστεύουσιν ὅτι ὁ οὐρανὸς διασχίζεται κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6 αὐγούστου (τῆς Μεταμορφώσεως) καὶ δεικνύει διὰ τοῦ ἀνοίγματος ἐκείνου πολυπληθεῖς λαμπάδας. Ἐν δὲ Ἰρλανδίᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν, οἱ δυτικοὶ, παρατηροῦντες ἐστ' ὅτε παρόμοιον φαινόμενον, πιστεύουσιν ὅτι τὰ λαμπρὰ ταῦτα σώματα, τὰ διερχόμενα τὴν ἀτμοσφαιραν ἡμῶν, εἶναι θερμότερα δάκρυα τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου.

Ἄλλ' οἱ φιλόσοφοι τῆς ἰωνικῆς σχολῆς ἰδίᾳ ἐνησχολήθησαν περὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἅπερ ἡρνήσαντο νεώτεροί τινες ἔξοχοι ἐπιστήμονες. Ὁ,τι δὲ κυρίως ἐπεισεν αὐτοὺς νὰ κατατάξωσι τὰ μετέωρα ταῦτα ἐν τοῖς οὐρανίοις διαστήμασιν εἶναι ὁ παμμεγέθης λίθος ὁ πεσὼν παρὰ τοὺς Αἰγῶς ποταμούς, κατὰ τὸ ἀ' ἔτος τῆς οἴ' Ὀλυμπιάδος, ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τοῦ Σωκράτους γεννήσεως, εἰς αὐτὸν ἐκείνον τὸν τόπον, ὅσπερ, μετὰ 62 ἔτη, κατέστη διάσημος ἐπὶ τῇ τοῦ Λυσάνδρου νίκῃ.

Διογένης ὁ ἐξ Ἀπολλωνίας λέγει ταδε· «Μεταξὺ τῶν ὀρατῶν ἀστέρων κινῶνται καὶ ἄορατοι, οὗς, ἐνωεῖται, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ὀνομάσωμεν. Οἱ ἄορατοι οὗτοι ἀστέρες πολλακίς πίπτουσιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ σθέννυνται, ὡς ὁ λίθινος ἐκεῖνος ἀστὴρ ὁ

πεσὼν διάπυρος παρὰ τοὺς Αἰγῶς ποταμούς». (Στοβαῖος Α' 25 σ. 508).

Κατὰ δὲ τὸν Θεόφραστον, ὁ Ἀναξαγόρας ἐφρόνει ὅτι μέσον σελήνης καὶ γῆς κυκλοφοροῦσι σκοτεινὰ σώματα, δυνάμενα νὰ ἐπιφέρωσι τὰς τοῦ δορυφόρου ἡμῶν ἐκλείψεις. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Ἀναξαγόρα βεβαιοῦσι σήμερον οἱ σοφοί, εἰ μὴ ὡς πρὸς τὴν σελήνην, τοῦλάχιστον ὅμως ὡς πρὸς τὸν ἥλιον. Τῷ 1,777, ὁ ἀστρονόμος Μεσσιέρος εἶδε περὶ μεσημβρίαν πολυπληθῆ μέλανα σωματία, διερχόμενα πρὸ τοῦ ἡλίου.

Τῷ 1706, περὶ τὴν 10 ὥραν τῆς πρωίας, τὸ ἡλιακὸν φῶς τόσον ἐξησθένησεν ὥστε αἱ νυκτερίδες, ἀπατηθεῖσαι ἐκ τῆς ἀπροσδοκίτου ἐκείνης σκοτοδινίας, ἤρξαντο περιπετόμεναι. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν τεραστία πληθὺς μελανῶν σφαιρῶν διήρχοντο πρὸ τοῦ ἡλίου. Παρομοία σκοτοδινη διήρκεσεν, ὡς λέγεται, τρεῖς ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Μυλβέρῃ μάχης τῷ 1547. Τῷ 358, σκότος ἐπὶ πολλὰς ὥρας διαρκέσεν, ἐγένετο πρόδρομος τοῦ τρομεροῦ ἐν Νικομηδείᾳ σεισμοῦ. Ὁ σεισμὸς ἐκεῖνος ἐξηφάνισε πλείστα πόλεις Μακεδονίας τε καὶ Πόντου. Τῷ 409, ὅτε ὁ Ἀλάριχος ἐφθασε πρὸ τῆς Ρώμης, ὁ ἥλιος ἐσκοτίσθη καὶ οἱ ἀστέρες ἐφάνησαν ἐν σταθερᾷ μεσημβρίᾳ· ἡ δὲ διάρχεια καὶ παράτασις τοῦ φαινομένου ἐκείνου πείθει ἡμᾶς ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς ὀλικὴν τοῦ ἡλίου ἐκλείψιν. Τῷ 535, ὁ ἥλιος ὑπέστη ἐλάττωσιν τῆς τάσεως αὐτοῦ ἐπὶ 14 μῆνας παραταθείσαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων κατανοοῦμεν ὅτι ἡ πληθὺς τῶν πλανωμένων τούτων σωμάτων εἶναι τόσον τεραστία ὥστε, διερχόμενα τυχρὸν πρὸ τοῦ ἡλίου, δύνανται πρὸς στιγμήν νὰ τὸν ἐπισκοτίσωσιν.

Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ τοῦ Λυσάνδρου βίῳ λέγει περὶ τῶν μετεώρων τούτων, ὅτι δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀτμοσφαιρας, ἀλλ' ὅτι εἶναι οὐράνια σώματα, ἐξακοντισθέντα κατὰ τῆς στερεῆς γῆς καὶ πολλακίς κατὰ τῆς θαλάσσης.

Πρὸς ταῦτα καὶ ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία ἀναφέρει ἡμῖν παραδείγματα ἀφορῶντα εἰς τὰ μετέωρα ταῦτα. Ἐν τινι τεμαχίῳ τοῦ Λυσίου Προμηθεῖος τοῦ Αἰσχύλου ἀναγιγνώσκωμεν ὅτι ὁ Ζεὺς, ὄργισθεὶς, ἐσχῆμάτισε νέφεα καὶ βροχῆν λίθων κατ' ἐβρίψεν.

Οἱ λίθοι οὗτοι ἐξακοντισθέντες ὑπὸ τοῦ κελαινεφοῦς Ὀλυμπίου θεοῦ καὶ πεσόντες πολυπληθεῖς ἐπὶ τοῦ γήινου ἐδάφους, δὲν ἦσαν βεβαίως φανταστικοὶ λίθοι, ἐπινοηθέντες ὑπὸ τοῦ περιχλεοῦς τραγωδοῦ· διότι πᾶ

σαι αἱ περὶ αὐτῶν λεπτομέρειαι τοῦ ποιητοῦ ἐντελῶς δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς πτώσιν ἀερόλιθων.

Πολλὰ ἀπευκατὰ προξένησαν αἱ ἐκάστοτε γενόμεναι πτώσεις τῶν μετεωρικῶν τούτων λίθων. Καθὰ λέγεται, τῷ 1680 ἐφρονεῖτο ἐν Μεδιολάνοις μοναχὸς καὶ ἕτερος ἐν Κρεμόνῃ τῷ 1511. Δύο σουηδοὶ καὶ ται προσεβλήθησαν ἐν τῷ πλοίῳ τῷ 1674 ὑπὸ ἀερόλιθου, ἔλκοντος 4 χιλιόγραμμα. Ἐτερος μετεωρικός λίθος κατέπεσε παρὰ τὴν Ροκεφόρτην, ἐν Ἀμερικῇ· κατασυντρίψας καλύβην καὶ φονεύσας γεωργὸν καὶ κτήνη, ἤνοιξεν ἐν τῇ γῇ ὄπην, βάθος δύο περὶ πού μέτρων. Ὁ Ἐδουάρδος Β΄ λέγει ὅτι τῷ 616 ἔπεσεν ἐν Κίνα μέγιστος ἀερόλιθος, οὐ μόνον φονεύσας δέκα ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ κατασυντρίψας πολλὰ ὄχηματα.

Οἱ ἀερόλιθοι ἦναι φαν καὶ πυρκαϊάς. Λέγεται ὅτι τῷ 944 πλείστα πύρινα σφαῖρα κατέπεσαν ἐπὶ οἰκιῶν καὶ διέφλεξαν αὐτάς. Τῇ 7 μαρτίου 1618, ἐν τῶν μετεώρων τούτων ἦναι φαν πυρκαϊᾶν κατακαύσαν τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ ἐν Παρισίοις δικαστηρίου.

(Ἐπεται τὸ τέλος).

ΒΥΡΩΝΟΣ

ἢ ΝΗΣΟΣ.

*H

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΤΟΥ ΑΪΣΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

VII.

Ἡ νεκρὰ ἀγρία ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου τῆς ἐλατίνης δῆρα ἐντὸς ὕψους ἐκ γνατοῦ ἐπιμελῶς ἐνελημμένην, ὅπερ εἶχε περικαλύψασα διὰ φύλλου πλατέος εἶδους τινὸς φοίνικος, ὅπως ἐκ τῆς διαπεραστικῆς προφυλάξῃ νοτίδος τὸν ἐν τῷ βῆτινῶδε ξύλῳ κεκρυμμένον σπινθῆρα. Τὸ περικαλύμμα δὲ τοῦτο εὐφλεκτον διετήρησε τὴν δῆρα· ἔλαβεν ἔπειτα ἐκ πυρῆς τινος τοῦ αὐτοῦ φύλλου πυριτόλιθον καὶ ξηροῦς τινος κλῶνας καὶ διὰ τῆς λεπίδος τοῦ ἐγγχειριδίου τοῦ Τορκίλ ἐξέκρουσε σπινθῆρα. ἤναψε τὴν δῆρα καὶ τὸ σπῆλαιον ἐφωτίσθη. Τὸ ἄντρον ἦν εὐρὺ καὶ ὑψηλόν, θόλον παριστῶν γοθικὸν ἀργεῦτου σχηματισμοῦ· ὁ ἀρχιτέκτων τῆς φύσεως εἶχεν ὑψώσει τὰς ἀψίδας του, σεισμὸς δὲ εἶχεν ἴσως τοποθετήσει τὸ ἐπιστύλιον, αἱ ἀντηρίδες εἶχον πιθανῶς ἀποσπασθῆ ἀπὸ ὄρου τινὸς, κατ' ἦν ἐποχὴν οἱ μὲν πόλοι διετέλουσαν συμπεριζόμενοι, τὰ δὲ κύματα τῆς θαλάσσης ἀπετέλουσαν τὸ σύμπαν. ἴσως δὲ καὶ τὸ πῦρ ἐπίσης τὸ τὴν γῆν ἐπινοηόμενον, ὅτε ὀλόκληρος ἡ σφαῖρα

ἐκάπνιζεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς πυρᾶς τῆς, ὅλον τὸ οἰκοδόμημα συνέπνιξεν· αἱ κλειδὲς τοῦ θόλου πεποικιλμέναι διὰ γλυφῶν, αἱ πλευραὶ, ὁ νάρθηξ, πάντα τῆς νυκτὸς ἡ χεῖρ ἐσκαμμένα εἶχε, τῆς νυκτὸς, τῆς κτήμα τὸ ἄντρον ὑπῆρχεν ἐκεῖνο. ἐπεικίς τις φαντασία θὰ ἔβλεπε πιθανῶς μορφαζούσας ἐν τῷ κενῷ φαντασιώδεις εἰκόνας καὶ ἰσταμένας ἐνώπιον μίτρας, βομοῦ, σταυροῦ, διότι παίζουσα κατὰ τὴν διασκευὴν μυρίων σταλακτιτῶν ἡ φύσις, παραπλήσιον ὑπὸ τὴν θάλασσαν εἶχεν οἰκοδομήσει.

VIII.

Τότε ἡ Νέβα λαβοῦσα τῆς χειρὸς τὸν Τορκίλ καὶ ἀνακινῶσα ὑπὸ τοὺς θόλους τὴν ἀνημμένην δῆρα τῆς ὠδήγησεν αὐτὸν νὰ ἐπισκεφθῆ ὅλας τὰς γωνίας, ὅλας τὰς μυστικὰς τῆς νέας αὐτῶν κατοικίας περιδρομάς. Καὶ ὅμως μέχρι τούτου δὲν περιορίζοντο τὰ πάντα· αὐτὴ εἶχε παρασκευάσασα ἐκ τῶν προτέρων πάντα τὰ μέσα, ὅσα ἠδύναντο ἡδυτέραν νὰ καταστήσωσι τὴν ὑπαρξίν, ἦν μετὰ τοῦ ἐραστοῦ ὄφειλε νὰ συμμερισθῆ· ψάθον μὲν πρὸς ἀνάπαυσιν, ὑψάσματα ἐκ νοποῦ γνατοῦ χάριν σκεπάσματος, ἔλαιον ἐκ σανδηλίνου ξύλου ἀπὸ τῆς ὑγρασίας προφυλακτικόν, ὡς ζωάρκειαν δὲ τοῦ κοκκοφοίνικος τὸ κάρυον, τὴν διοσκουρείαν καὶ τὸν ἀρτόκαρπον· τὸ πλατὺ δὲ τῆς λατανιέρας (εἶδους φοίνικος) φύλλον, πρὸς ὑπόστρωσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν ὥρᾳ γεύματος, ἡ τὸ κέλυρος τῆς χαλῶνης, τῆς ἡ σὰρξ καὶ τὸ δέπνον ἐχορήγει. Εἶχε πρὸς τούτοις κολοκύνθην πλήρη ὕδατος ἀρτίως ἀπὸ τῆς πηγῆς ἀντληθέντος, τὴν ὄριμον βανάναν, ἦν ἔδρεψεν ἐκ τοῦ εἰς τὸν ἥλιον ἐκτιθεμένου λόφου, σωρὸν κλάδων ἐλάτης, ὅπως διηνεκῶς διατηρῶσι φῶς, ἐνῶ αὐτῇ, ὠραία ὡς ἡ νύξ, ἐπὶ πάντων τῶν ἀντικειμένων τῆς παρουσίας τῆς τὸ γόητρον θὰ διέχεε, καὶ διὰ τῆς προσηνείας τῆς θὰ ἐκόσμηι τὸν μικρὸν ἐκεῖνον ὑπόγειον κόσμον. Ἀφ' ἧς τὸ ἴστιον τοῦ ξένου εἶχε προσεγγίσει εἰς τὴν νῆσον, προέβλεψεν αὐτῇ ὅτι οὔτε ἡ βῶμη, οὔτε ἡ φυγὴ θὰ ἐπροστάτευσεν πιθανῶς τὸν ἐραστὴν τῆς, καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ ἐκεῖν ὡ εἶχεν ἐτοιμάσει ὑπὲρ τοῦ Τορκίλ καταφύγιον ὑπὲρ τῆς ἐκδικήσεως τῶν συμπολιτῶν του· κατ' ἐκάστην πρωίαν διηθύνητο πρὸς τὸν βράχον διὰ τῆς ἐλαφρᾶς πυρῆς τῆς, ἦν ἀπὸ πάντων τῆς νήσου τῶν χρυσοειδῶν ὀπωρῶν ἐπλήρη, κατ' ἐκάστην ἑσπέραν ἀπέθετεν ἐκεῖ πᾶν ὅ,τι ἠδύναντο νὰ φαιδρύνῃ ἢ νὰ καλλωπίσῃ τὸν χρυστάλλινον ἐκεῖνον κόν· ἦδη δὲ ἐξέθετε μεδιῶσα πάντας τοὺς μικροὺς θησαυροὺς τῆς, εὐτυχιστέραν λογιζομένη ἐαυτὴν ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας κόρας τῶν ἐρατεινῶν ἐκεῖνων νήσων.

IX.

Οὗτος μὲν μετ' εὐγνώμονος ἔβλεπεν αὐτὴν στοργῆς, ἐκείνη δὲ ἐπὶ τοῦ φλογεροῦ συνῆλθε στῆθους τῆς τὸν ἔραστῆν, ὃν εἶχε διασώσασα· εἶτα δὲ μεταξὺ θωπεύουσα αὐτὸν περιπαθῶς διηγήθη παλαιάν τινα ἔρωτικὴν ἱστορίαν. . . ἐπειδὴ ὁ ἔρωσ πανάρχαιος ὑπάρχει, καὶ τοσοῦτον ἀρχαῖος ὅσον ἡ αἰωνιότης, ἀλλ' οὐδέποτε ἐξαντλούμενος πάντα τὰ γεννηθέντα ἢ γεννηθίσόμενα ὄντα δημιουργεῖ. «Νέος τις ἀρχηγός, εἶπε, χίλιαι σελῆλαι παρήλθον ἔκτοτε· βυθισθεὶς εἰς τῆς ὑφάλου τὴν βράσιν ὅπως ἀγρεύσῃ γελώνας καὶ τὴν ἄγρην τοῦ καταδιώκων εἰς τοῦ ὠκεανοῦ τὰ βάθη, ἀνδύσεν αἰφνης ἐντὸς αὐτοῦ τούτου τοῦ ἄντρου, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποῦ ἐτυχεν εὐρεθεῖς· κατόπιν ἐν καιρῷ λυσώδους ἐμφυλίου πολέμου ἐκρυφεν ἐν τῷ καταγωγῆ τούτῳ μίαν κόρην τῶν νήσων, μίαν ἔχθραν, ἣν ἐλάτρευε, θυγατέρα πατρὸς, ἐχθροῦ τῆς φυλῆς του, ὅστις διὰ τῆς δουλείας μόνης εἶχεν εξαγοράσας τὴν ζωὴν του. Τῆς πολεμικῆς θυέλης παρελθούσης, ὁ νεκρὸς ἀρχηγὸς συνήθροισε τῆς ἰδίας νήσου τὸν λαὸν πλησίον τοῦ τόπου, ἐνθα τὰ ὕδατα τὸ πράσινον καὶ ἀμαυρὸν παραπέτασμα τῶν πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ βράχου ἐξήπλουν· ἔπειτα βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν. . . ἀναμφιβόλως διὰ παντὸς εἶχε γαίνειν ἄφαντος! Ἐκπληκτοὶ οἱ σύντροφοὶ του, ἀκίνητοι ἐν ταῖς πύργαις αὐτῶν, ἐνόμισαν ὅτι ὁ νέος ἀρχηγὸς εἶχε παραφρονήσει ἢ ὅτι πάντως ἐγένετο τοῦ γλαυκοῦ καρχαρίου βρά· πλήρεις θλίψεως τὸν θαλασσοκλυστον περιῆλθον κωπηλατοῦντες βράχον, ἔπειτα ἀνεπαύθησαν ἐπὶ τῶν κωπῶν μὴ δυνάμενοι νὰ συνέλθωσιν ἐκ τῆς φρένης. Αἰφνης ἐκ τοῦ κόλπου τῶν κυμάτων ἐφάνη ἀναδύουσα ὅλη λάμπουσα καὶ δροσερὰ μία θεὰ. . . τοιαύτην τοῦλάχιστον ἐν τῇ ἐκστάσει τῶν ἐξέλαθον αὐτὴν, καὶ μετ' αὐτῆς ὁ σύντροφός των ἐνδοξος καὶ ὑπερήφανος ἐπὶ τῇ μνηστῆ του, τῇ νύμφῃ τῶν θαλασσῶν, συνανεφάνη ὅτε δ' ἐπὶ τέλους τὸ μυστήριον ἐξηγήθη, οἱ νησιῶται ἐπανεφέρον τὸ εὐτυχεῖς ζεύγος ἐν ἤχοις κογχῶν καὶ ἐν ἄσμασι χαρμωσύνους εἰς τὴν νῆσον, ἐνθα ἀπῆλυσαν ζωὴν εὐδαίμονα καὶ γαλήνιον θάνατον. . . Καὶ διατὶ τάχα, συνεπέρανεν αὕτη, ἀπὸ τοῦτο νὰ μὴ συμβῆ εἰς τὸν Τορκίλ καὶ τὴν Νέβαν του;» Οἷας διαπύρους καὶ μυστηριώδεις θωπείας ἐν τῷ ἀποκρύφῳ ἐκείνῳ ἀσύλῳ τὸ τοιοῦτον εὐνεπήγαγε διήγημα! Ὡς πρὸς αὐτοὺς τὰ πάντα ἦσαν ἔρωτικά, καίτοι τεθλαμμένοι ὑπῆρχον ἐντὸς τάφου βαθύτερου παρὰ τὸν τάφον ἐνθα ὁ Ἀβελιάρδος, ἀποῦ ἐπὶ εἰκοσίν ἔτη ἐν τοῖς κόλποις τοῦ θανάτου ἀνεπαύθη, ἤνοιξεν αὖθις τοὺς βραχίονας, ὅπως τὸ εἰς

τὸ νυμφικὸν ὑπόγειον καταβιβάσθην τῆς Ἐλοισίας δεχθῆ σῶμα καὶ ἔθλιψεν ἐπὶ τῆς ἀναζωογονηθείσης καρδίας του τὸ ἐπίσης ἀναζωοπυρούμενον λείψανόν της. . . Ὡς πρὸς τὴν Νέβαν καὶ τὸν Τορκίλ μάτην ἔβλεπεν τὰ κύματα περὶ τὴν κύτην των ἐθορούβου περὶ τοῦ μυκηθμοῦ ἐκείνου ἤχιστα ἐμερίμων ὡς εἶν ἦσαν ἐστερημένοι ζωῆς· ἐνδομύχως αἱ καρδίαι των συναπετέλου τὴν μόνην αὐτῶν ἁρμονίαν, εἰς ψιθύρους ἔρωτικούς συνισταμένην, ὑπὸ στεναγμῶν διακοπτομένους, εἰς στεναγμούς μετὰ ψυθουρισμῶν συνοδευομένους.

ΟΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΑΠΟΓΟΝΟΙ ΤΩΝ ΠΕΛΑΤΓΩΝ. —

Ἐξακολουθῶν ὁ κ. Βελοῦβ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν τὴν ἀνάγκωσιν τοῦ σπουδαιοτάτου αὐτοῦ ὑπομνήματος, ἐν ᾧ ἐμβριθῆς ποιεῖται μελέτας περὶ ἀλβανικῆς ἢ σκεπεταρικῆς γλώσσης, συμπεραίνει ἐν τέλει ὅτι τὸ νῦν σωζόμενον ἀλβανικὸν ἰδιώμα τὰ μάλιστα μὲν μεμιγμένον ἐστὶ μετὰ στοιχείων ἑλληνικῶν, σλαυικῶν, ἰταλικῶν, τουρκικῶν, ἀλλὰ δυνατὸν ν' ἀνακαλύψῃ τις ἐν αὐτῷ ἀρχαῖόν τινα μίτον πελασγικῆς μὲν βεβαίως πηγῆς, ἀλλὰ μηδεμίαν ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν κλάδον τῶν ἰδιωμάτων τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς φυλῆς. Ὁ συγγραφεὺς πέποιθεν ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ἀπόγονοι τῶν Πελατγῶν εἰσι, καὶ ἀναζητεῖ ἐν τοῖς γεωγραφικαῖς ὀνόμασι τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ, ἐν τοῖς ἡθεσὶ καὶ ταῖς παραδόσει τοῦ Μαυροβουνίου καὶ τῆς Ἡπείρου μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις συμβιβασζόμενας μετὰ τῆς βάσεως, καθ' ἣν πελασγικαὶ φυλαὶ κατέλαθον τὰς χώρας, ἃς βραδύτερον αἱ ἑλληνικαὶ ἐπέδραμον φυλαὶ καὶ ἐπὶ τέλους συγχωνυθεῖσαι μετὰ τῶν ἀλβανικῶν μετέδωκαν αὐταῖς τὸν τε πολιτισμὸν καὶ τοὺς θρησκευτικὸς αὐτῶν μύθους.

Πλεῖστα ὀνόματα πεδιάδων, νήσων, ὄρειων τηρούμενα ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἔχουσι τὰ ἀντίστοιχα αὐτῶν ἐν τῇ ἀλβανικῇ. Ἀχιλλεύς, Ἀγκυμέμων, Ἐκτωρ εἰσὶ πελασγικαὶ θεότητες, προσωποποιηθεῖσαι βραδύτερον εἰς ἤρωας τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου. Ἡ τῆς Δήμητρος λατρεία τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἔχει ἀπὸ τῶν Πελατγῶν. Ἡ ἐν τῇ κοινῇ τῆς γυναικὸς ὑπεροχῆ, ἣς ἔχην ἀναμφέρηστα ἀπαντῶσι παρ' Αἰγυπτίους καὶ Οὐασιτώνους, καὶ ἣτις ἦν κανὼν μεταξὺ τῶν ἀρχικῶν λαῶν μήπω εἰσέτι κατανοησάντων τὴν ὑψηλὴν τῆς πατρότητος σημασίαν ἀφῆκεν ἐν τῇ δυτικῇ χερσονήστῳ τοῦ Αἴμου μεταξὺ τῶν λειψάνων τῆς πελασγικῆς φυλῆς σπουδαιοτάτως παραδόσεις.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.